

Universiteit Antwerpen

Faculteit Sociale Wetenschappen – departement OOW

Eindverslag

Interdisciplinair Project

Feedbacktools voor ouders over onderwijskwaliteit

Projectleden

Joeri Berloo

Romy De Cooman

Kelly De Roeck

Sophie Luyts

Elisabeth Vanhole

Bart Van Rompaey

Externe opdrachtgever

Katholiek Onderwijs Vlaanderen

Contactpersonen

Maarten Penninckx

Diane Vanhove

Procesbegeleider UA

Prof. Marije Lesterhuis

Tweede lezer

Prof. Piet Van den Bossche

1. Inhoud

1. Inhoud.....	3
2. Dankwoord	5
1. Opdrachtgever van het project.....	6
2. Situering project en probleemstelling	8
3. Doelstellingen en onderzoeksvragen.....	10
3.1. Onderzoeksvragen vanuit de literatuur	10
3.2. Ontwikkelingsvragen voor het ontwikkelen van een instrument	11
3.3. Evaluatievragen	11
1. Onderzoeksvragen vanuit de literatuur	12
1.1. Onderzoeksvragen naar kwaliteitscriteria voor een instrument.....	12
1.1.1. Kwaliteit van het onderwijs.....	12
1.1.2. Ouderparticipatie en feedback	16
1.1.3. Inbreng ouders onderwijskwaliteit	18
1.1.4. Wat is ouderbetrokkenheid en -participatie?	18
1.1.5. Voorwaarden voor betrokkenheid en participatie van ouders	20
1.1.6. Het partnerschapmodel	21
1.1.7. Wat zijn de mogelijkheden tot participatie?	22
1.1.8. Het Johari venster en de blinde vlek	25
1.2. Ontwikkelen van een instrumenten voor ouderbevraging.	26
2. Ontwikkelingsvragen	35
2.1. Een kwantitatieve of kwalitatieve pre-analyse	35
2.2. Ontwikkelen van de kwantitatieve pre-analyse.....	36
2.3. Ontwikkelen van de kwalitatieve pre-analyse	36
2.4. Keuze van de feedbacktools voor het draaiboek.....	36
2.4.1. Keuze voor een kwantitatieve ouderfeedbacktool	37
2.4.2. Keuze voor kwalitatieve ouderfeedbacktools	37
2.5. Kwaliteitsvereisten van het onderzoek.....	38

2.6.	Drempels voor ouderparticipatie en de feedbacktools.....	39
2.7.	Inzetmomenten van de feedbacktools	39
3.	Evaluatievragen	39
3.1.	Onderzoek naar de kwaliteit van de pre-analyse en de feedbacktools	40
3.1.1.	Dataverzameling methoden	40
3.1.2.	Opstellen van de online enquête.....	40
3.1.3.	Respondenten van de online enquête	41
3.1.4.	Analyseprocedure van de verzamelde data	41
4.	Gevolgen van Covid-19 voor het project	41
1.	Een kwantitatieve en kwalitatieve pre-analyse	47
1.1.	Een kwantitatieve pre-analyse.....	47
1.2.	Een kwalitatieve pre-analyse	47
2.	Feedbacktools	48
1.	Resultaten online enquête	50
2.	Verwerking van de producten op basis van de feedback.....	52
1.	Bijlage 1 Het Referentie kader voor onderwijskwaliteit.	60
2.	Bijlage 2: Online enquête	61

2. Dankwoord

Beste lezer

Om de opleiding in de master Opleidings- en Onderwijswetenschappen tot een goed einde te brengen is het uitwerken van een interdisciplinair project een essentieel onderdeel. Dit project bestaat uit een uitgebreide literatuurstudie rondom feedbacktools die scholen kunnen gebruiken om feedback bij ouders te verzamelen over hun onderwijskwaliteit. Daarnaast hebben we ook een draaiboek ontworpen met daarin uitgewerkte tools, waarmee de school stapsgewijs en op een duidelijke manier mee aan de slag kan.

Als leerkrachten en directeur ligt het onderwijs ons nauw aan het hart. We waren dan ook enthousiast om met dit project voor het Katholiek Onderwijs Vlaanderen aan de slag te gaan. Doorheen het academiejaar hebben we leren samenwerken als een team. Onderweg kwamen we ook voor uitdagingen te staan zoals het leren samenwerken en beslissingen maken, het selecteren van doelen en het afbakenen van het project.

Om tot ons eindproduct te komen, hebben we onze verworven kennis en vaardigheden tijdens onze opleiding samengebundeld en toegepast in ons project.

We zouden graag nog enkele mensen willen bedanken die ons geholpen hebben bij de realisatie van dit project. Allereerst onze procesbegeleider: Prof. Marije Lesterhuis. Dankzij haar goede begeleiding en expertise konden wij het hele jaar door vlot werken en wisten we ook wat er telkens van ons verwacht werd. Bedankt voor de ondersteuning en voor het feit dat we telkens met onze vragen bij u terecht konden. Daarnaast willen we ook graag onze opdrachtgever bedanken: het Katholiek Onderwijs Vlaanderen. Onze contactpersonen voor dit project waren: Maarten Penninckx en Diane Vanhove (medewerkers van de Pedagogische Begeleidingsdienst). Doorheen het jaar konden we rekenen op hun advies en expertise rond het onderwerp, we konden met onze inhoudelijke vragen steeds bij hen terecht. Ook tijdens de Coronacrisis konden we rekenen op de ondersteuning en begeleiding van onze opdrachtgever en procesbegeleider. Vervolgens willen we graag ook onze respondenten bedanken die deelgenomen hebben aan onze online-enquête. Tot slot willen we graag ook onze familie en vrienden bedanken die ons doorheen het academiejaar gesteund hebben bij de uitwerking van het project.

Alvast veel leesplezier!

Joeri, Romy, Kelly, Sophie, Elisabeth en Bart

Mei 2020

"We all need people who will give us feedback. That's how we improve." Bill Gates

Deel 1: Situering van het project

1. Opdrachtgever van het project: Katholiek Onderwijs Vlaanderen en de Pedagogische Begeleidingsdienst

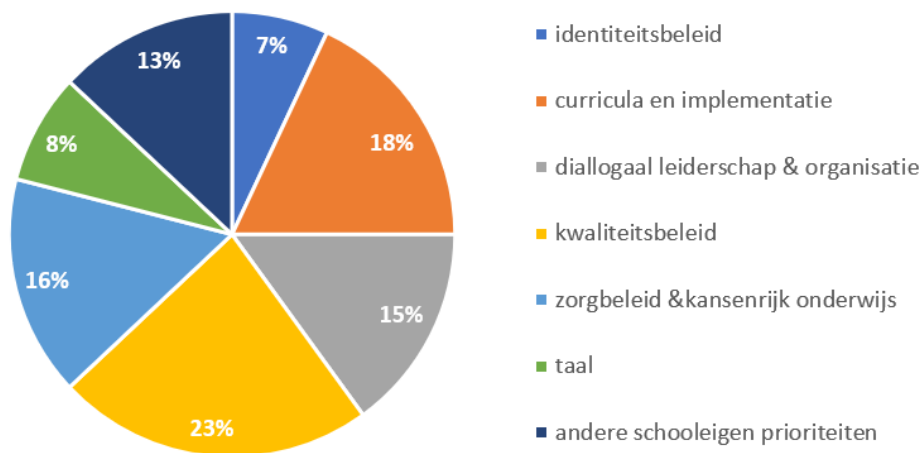

Katholiek Onderwijs Vlaanderen is de grootste koepelorganisatie binnen het onderwijsnet van het vrij gesubsidieerd onderwijs. Als netwerkorganisatie van katholieke inrichtende machten wordt ze door de Belgische Bisschoppenconferentie belast met de coördinatie en de vertegenwoordiging van katholiek onderwijs in Vlaanderen. Katholiek Onderwijs Vlaanderen dient als forum voor overleg, maar ook als dienstverlener naar de aangesloten scholen, met onder meer juridisch advies, pedagogische dienst, personeelsaangelegenheden, pastorale inspiratie, leerplanontwikkelingen en didactische uitgaven, nascholing. Katholiek Onderwijs Vlaanderen verenigt de katholieke scholen, centra, internaten, hogescholen en universiteit. Als netwerkorganisatie zorgen ze voor de levensbeschouwelijke, pedagogische, bestuurlijk-beheersmatige en planologische visieontwikkeling en ondersteuning van het katholiek onderwijs in Vlaanderen en Brussel. Zo behartigen ze de belangen van de leden en vertegenwoordigen hen bij de overheid, in de Kerk en in de samenleving. Via kwaliteitsvolle en inspirerende dienstverlening aan hun leden bouwen ze samen verder aan de rijke katholiek-pedagogische traditie in Vlaanderen en Brussel (Opgehaald van <https://www.katholiekonderwijs.vlaanderen/>).

Onze contactpersonen voor dit project, Maarten Penninckx en Diane Vanhove, zijn medewerkers van de Pedagogische Begeleidingsdienst. De Pedagogische Begeleidingsdienst is een apart onderdeel binnen de netwerkorganisatie Katholiek Onderwijs Vlaanderen, met specifieke doelen (decretaal opgelegd) waarvoor de dienst door de overheid gesubsidieerd wordt. De Pedagogische Begeleidingsdienst gaat samen met de scholen het beleid versterken en de professionalisering van het onderwijspersoneel bevorderen. De begeleidingstrajecten van Katholiek Onderwijs Vlaanderen vertrekken resoluut van een geïntegreerde visie op onderwijs: centraal staat de pedagogisch-didactische relatie tussen leraren(team) en leerlingen(groep).

De pedagogische begeleiding werkt tot op de klasvloer. Zo reiken de pedagogische begeleiders scholen kapstokken aan om plan- en procesmatig aan de slag te gaan. In het begeleidingsverslag 2018-2019 lezen we dat kwaliteitsbeleid het belangrijkste thema is bij schoolcontacten (figuur 1).

Prioriteiten van schoolcontacten
2018 - 2019

Figuur 1: Prioriteiten voor schoolcontacten.

Overgenomen uit het begeleidingsverslag 2018-2019 Pedagogische begeleidingsdienst Katholiek Onderwijs Vlaanderen.

Er is een grote vraag van scholen naar begeleiding inzake kwaliteitsontwikkeling. Het gaat daarbij onder meer over systematisch, reflectief en cyclisch naar de eigen werking kijken om van daaruit te groeien. Katholiek Onderwijs Vlaanderen is de opdrachtgever van dit project. Waar scholen zich lange tijd beperkt hebben tot het verzamelen van 'interne' data voor hun zelfevaluatie, krijgt Katholiek Onderwijs Vlaanderen steeds meer ondersteuningsvragen van scholen die de kijk van anderen willen binnenbrengen. Momenteel zijn er echter weinig instrumenten en methodieken beschikbaar die scholen kunnen gebruiken om relevante informatie bij externen te verzamelen. Dit project wil scholen ondersteunen in het verzamelen van feedback bij één specifieke doelgroep, de ouders. Vanuit deze vraag kaderen we ons project in de volgende paragraaf (Opgehaald van: <https://onderwijs.vlaanderen.be/nl/pedagogische-begeleiding>).

2. Situering project en probleemstelling

Dit IP-project focust op het ondersteunen van scholen in het verzamelen van feedback en feed-forward bij één specifieke doelgroep van “externen”, met name de ouders. Ouders kunnen immers vanuit een uniek perspectief 1) feedback geven over de kwaliteit van de algemene schoolwerking en over de positieve en negatieve kanten van het onderwijsaanbod; en 2) feed-forward geven over mogelijke manieren waarop de school de aanwezige kwaliteit kan versterken. Het verzamelen van die feedback en feed-forward op een systematische, betrouwbare en valide manier is echter niet vanzelfsprekend. Hierom stelde de opdrachtgever de vraag om het ontwikkelen van één of een aantal goed onderbouwde instrumenten en/of methodieken (kwantitatief en/of kwalitatief) die scholen hierbij ondersteunen.

Sinds de goedkeuring van de Universele Verklaring van de Mens in 1948 is onderwijs een mensenrecht. Vele landen zetten zich dan ook in om de kwaliteit van het onderwijs te bewaken en te verbeteren. Een aantal indicatoren waaronder overheidsuitgaven voor onderwijs, lerarenkwalificaties, testcores en de tijd die studenten op school doorbrengen, weerspiegelen deze kwaliteit (Madani, 2019). Kwaliteit van onderwijs heeft een groot sociaal en economisch belang (Dijkstra & Janssens, 2012). Dit blijkt ook uit het recente Vlaams regeerakkoord waarin staat dat excellent onderwijs de belangrijkste hefboom is om de talenten van studenten te ontwikkelen en om er als samenleving collectief op vooruit te gaan. In het regeerakkoord wordt gesteld dat Vlaanderen onderwijs van topkwaliteit moet aanbieden voor elke student. Het boeken van leerwinst voor alle studenten staat dus voorop en dit moet bereikt worden door kwaliteitsvol onderwijs (Vlaams Regeerakkoord 2019-2024).

Om éénduidig te kunnen werken is het belangrijk het begrip onderwijskwaliteit te definiëren. Onderwijskwaliteit is een breed begrip en er is geen enkele definitie die de exacte betekenis van kwaliteit heeft geïdentificeerd vanwege de complexe aard ervan. In dit project baseren we ons op de volgende omschrijving: “Onderwijskwaliteit is voldoen aan de schoolinterne en -externe verwachtingen van verschillende stakeholders: de overheid, het schoolbestuur, de schoolleiding, de leerkrachten, de ouders en de leerlingen om vooropgestelde doelen te realiseren” (Reeves & Bednar, 1994; Vanhoof & Van Petegem, 2010). Het is daarbij belangrijk om de verwachtingen van deze genoemde stakeholders te kennen en te benoemen.

Onderwijskwaliteit is daarom een onderwerp dat de verschillende stakeholders ter discussie moeten stellen (Vanhoof & Van Petegem, 2010). Om kwaliteitsvol onderwijs na te streven hanteren scholen het referentiekader voor onderwijskwaliteit gemaakt en ondersteund door alle relevante stakeholders in het Vlaamse onderwijsveld. Dit referentiekader beschrijft de minimale gemeenschappelijke verwachtingen van kwaliteitsvol onderwijs (Referentiekader OnderwijsKwaliteit, 2019).

Uit de literatuur is gebleken dat veel informatie vanuit leerlingen en leerkrachten verzameld wordt als feedback en evaluatie van onderwijskwaliteit (Reeves & Bednar, 1994; Vanhoof & Van Petegem, 2010). Echter vermeldt het Vlaamse Regeerakkoord dat er meer nood is aan feedback over onderwijskwaliteit van ouders. Ouders blijken een actor te zijn die vaak te weinig betrokken wordt hoewel zij interessante informatie kunnen verschaffen om de kwaliteit van het onderwijs te evalueren (Vlaams Regeerakkoord 2019-2024). De cel ouderbetrokkenheid is een samenwerkingsverband tussen de drie ouderkoepels: (1) GO! Ouders, de koepel van ouderverenigingen van GO! onderwijs van de Vlaamse gemeenschap, (2) KOOGO, de koepel van ouderverenigingen van het officieel gesubsidieerd onderwijs en (3) VCOV, de koepel van ouderverenigingen van vrij onderwijs. De cel ouderbetrokkenheid in Vlaanderen benadrukt het onderscheid tussen betrokkenheid en participatie van ouders. Deze cel omschrijft ouderbetrokkenheid als momenten waarop ouders zich afvragen hoe het met hun kinderen gesteld is op school. Ouderbetrokkenheid is de betrokkenheid van ouders bij de opvoeding en het onderwijs van hun eigen kind, thuis en op school. Daarnaast wordt ouderparticipatie omschreven als het actief deelnemen van ouder aan schoolse activiteiten. De cel wijst erop dat steeds meer naar participatie moet gestreefd worden (VCOV vzw Ouderkoepelvereniging, 2018). De reden hiervoor is dat de samenwerking tussen de school en ouders de sleutel tot succes is (Prins, Wienke, & van Rooijen, 2013). De laatste jaren neemt de aandacht van ouders in het onderwijs dan ook toe (Prins et al., 2013). Bij ouderparticipatie gaat men ervan uit dat ouders actief op de school aanwezig en betrokken zijn. De concrete invulling hiervan hangt af van de school en haar context. Vanzelfsprekend kan dit een invloed hebben op de mate waarin informatie wordt gegeven door ouders (Blaton, s.d.). Een model dat hierbij aansluit is het partnerschapsmodel van De Mets (2013). Dit model bevat drie belangrijke actoren: de school – de leerling – de ouder. In het model luisteren ze naar elkaar, onderhandelen ze en maken ze gezamenlijk goede afspraken. Het streven naar het versterken van het onderwijs is het gemeenschappelijke doel van deze drie actoren. De leerling zelf speelt een belangrijke rol in de ouder-schoolrelatie. We gebruiken dit partnerschapsmodel als krachtig uitgangspunt voor dit project met als doel de participatie van zoveel mogelijk ouders bevorderen. Echter ontbreekt het vele scholen aan voldoende relevante informatie van ouders om een volledig beeld te krijgen van de eigen onderwijskwaliteit.

Joe Luft en Harry Ingham (1961) verduidelijken dit aan de hand van het Johari-venster. Ouders beschikken over de mogelijkheid om informatie te verschaffen over onderwijskwaliteit maar deze informatie is momenteel nog niet gekend door de school zelf. In het Johari-venster wordt dit de blinde vlek van scholen genoemd. Om zicht te krijgen op deze blinde vlek is het daarom van belang dat de school initiatieven vooropstelt om ouders te laten participeren zodat zij op die manier zinvolle informatie inwint (Deketelaere, 2011).

Omwillen van uiteenlopende redenen raken ze moeilijk betrokken bij het beleid van de school. Ouders krijgen te maken met heel wat praktische drempels waardoor ze zich niet betrokken voelen bij de school en/ of ouderwerking (GO! Ouders, Koogo, VCOV, 2019).

3. Doelstellingen en onderzoeksvragen

Om voldoende relevante informatie van ouders te vergaren hebben scholen nood aan goede en toegankelijke instrumenten en methodieken. Er bestaan reeds een aantal instrumenten om feedback van ouders over de onderwijskwaliteit van een school te verzamelen. Het probleem is vaak dat deze instrumenten vanop afstand afgenomen worden (vb. vragenlijsten) en er zo weinig relevante informatie verzameld wordt. Er bestaan reeds potentiële initiatieven die gerichte feedback verzamelen maar deze worden tot nu toe niet volledig benut met het oog op onderwijskwaliteit. Deze initiatieven richten zich op direct contact met ouders omdat dit participatie ten goede komt en dus ook de informatiedoorstroom. In dit project gaan we daarom op zoek naar instrumenten en methodieken die scholen kunnen gebruiken om bij ouders na te gaan welke aspecten met betrekking tot kwaliteit van het onderwijs verbeterd kunnen worden en waarbij ouderparticipatie voorop staat. Daarnaast willen we met het instrument de opportuniteiten, die ouders zien om de kwaliteit van het onderwijs te versterken, in kaart brengen.

Om deze doelen te bereiken stellen we volgende onderzoeksvragen voorop. Hierbij maken we een onderscheid tussen onderzoeksvragen vanuit de literatuur, ontwikkelingsvragen voor een instrument en evaluatievragen.

3.1. Onderzoeksvragen vanuit de literatuur

Aan de hand van de literatuur gaan we op zoek naar kwaliteitscriteria die we dienen mee te nemen bij het ontwikkelen van een instrument om feedback omtrent onderwijskwaliteit te verzamelen bij ouders. We verkennen daarbij ook welke methodes hier reeds rond bestaan. De volgende onderzoeksvragen zullen hierbij de leidraad vormen.

OV1 Wanneer is een instrument effectief in termen van onderwijskwaliteit en kwaliteitszorg?

OV2 Welke items behandelt een onderwijskwaliteitsinstrument om feedback te vragen aan ouders?

OV3 Aan welke voorwaarden voldoet een goed feedbackinstrument gezien vanuit het standpunt van de ouders?

OV4 Welke methodes om feedback van ouders te verzamelen zijn er en hoe kunnen we deze structureren?

3.2. Ontwikkelingsvragen voor het ontwikkelen van een instrument

Vanuit deze vier onderzoeksvragen formuleren we volgende ontwikkelingsvragen:

OV5 Op welke manier kunnen we een instrument ontwikkelen dat helpt te kiezen over welk aspect feedback gevraagd moet worden? (Antwoord: pre-analyse)

OV6 Welk instrument kan ontwikkeld worden om op een efficiënte manier informatie van ouders te verkrijgen om de onderwijskwaliteit van een school te versterken? (Antwoord: verschillende tools)

OV7 Hoe kunnen we een instrument ontwikkelen dat helpt te kiezen hoe feedback te vragen bij ouders? (antwoord: alle icoontjes)

3.3. Evaluatievragen

Het ontwikkelde instrument zal voorgelegd worden aan de opdrachtgever voor een tussentijdse productevaluatie. Samen met een groep pedagogische begeleiders zal gekeken worden of het instrument effectief bruikbaar is bij het verzamelen van feedback bij ouders met betrekking tot het verbeteren van onderwijskwaliteit (5). Tijdens een focusgesprek met de opdrachtgever en de pedagogische begeleiders beantwoorden we volgende onderzoeksvragen:

OV8 Helpt het ontwikkeld instrument bij de kwaliteitszorg van de school?

OV9 Wordt het ontwikkeld instrument als nuttig en begrijpelijk ervaren?

Deel 2: Methodologie van het project

In dit onderdeel bespreken we de methodologie die we bij dit project hanteerden om de verschillende onderzoeksvragen te kunnen beantwoorden.

1. Onderzoeksvragen vanuit de literatuur

1.1. Onderzoeksvragen naar kwaliteitscriteria voor een instrument

OV1 Wanneer is een instrument effectief in termen van onderwijskwaliteit en kwaliteitszorg?

OV2 Over welke items gaat een onderwijskwaliteitsinstrument om feedback te vragen aan ouders?

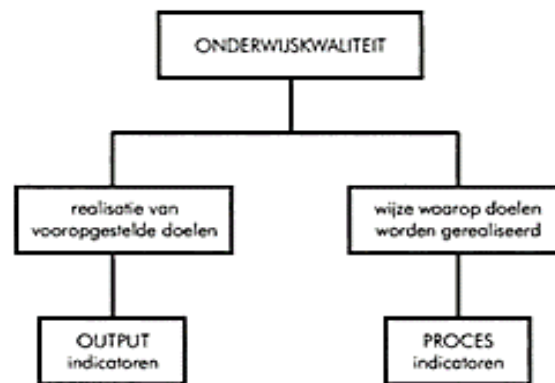
OV3 Aan welke voorwaarden voldoet een goed feedbackinstrument gezien vanuit de ouders?

Met deze literatuurstudie wilden we op zoek gaan naar kwaliteitscriteria voor het ontwikkelen van een instrument. Vanuit deze literatuurstudie hebben we getracht tot een gezamenlijke focus te komen in ons onderzoek en een antwoord te vinden op de drie eerste onderzoeksvragen. We hebben ervoor gekozen te vertrekken vanuit drie aspecten die volgens ons cruciaal zijn, namelijk onderwijskwaliteit, ouderparticipatie en instrumenten voor ouderfeedback. Eerst moest het duidelijk zijn welke definitie van onderwijskwaliteit in ons onderzoek op de voorgrond treedt zodat het instrument effectief is in termen van onderwijskwaliteit en kwaliteitszorg. Ten tweede moest achterhaald worden wat er juist onder ouderparticipatie verstaan wordt en wat de eventuele drempels zijn. Als laatste gingen we na welke instrumenten er reeds bestaan om aan ouderbevraging te doen in het onderwijs en wat daar de voor- en nadelen van zijn. Deze literatuurstudie resulteerde in een aantal elementen waar we rekening mee moesten houden bij het ontwikkelen van een instrument. Na elk besproken deel van de literatuur formuleren we de gevonden elementen.

1.1.1. Kwaliteit van het onderwijs

Eerst en vooral dient nagegaan te worden wat onderwijskwaliteit inhoudt. Daarom worden in dit deel de concepten en theoretische modellen besproken die de basis vormen van onderwijskwaliteit.

1.1.1.1. Definitie onderwijskwaliteit

Figuur 2. Referentiekader OnderwijsKwaliteit.

Overgenomen uit Ministerie Vlaamse Gemeenschap, departement Onderwijs Onderwijsinspectie, 2001

Onderwijskwaliteit is voldoen aan de verwachtingen van stakeholders (Reeves & Bednar, 1994). Een school functioneert bijgevolg kwaliteitsvol als ze voldoet aan de verwachtingen. Deze verwachtingen kunnen zijn ingegeven door verschillende stakeholders: de overheid, het schoolbestuur, schoolleiding, leerkrachten, ouders en leerlingen (Vanhoof & Van Petegem, 2010). Tevens stellen Vanhoof en Van Petegem (2010) dat deze verwachtingen verwijzen naar het realiseren van vooropgestelde doelen.

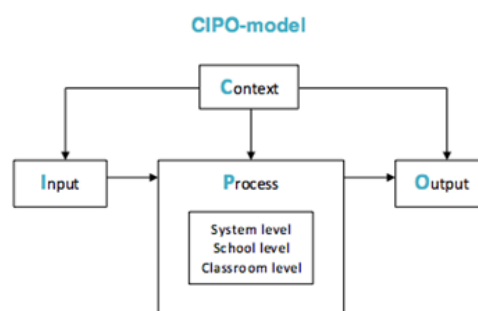
Om de kwaliteit van het onderwijs vast te stellen, wordt er gekeken naar de realisatie van vooropgestelde doelen en naar het proces dat leidt naar deze doelenrealisatie. Vanhoof en Van Petegem (2010) benadrukken dat het belangrijk is om de verwachtingen van de verschillende stakeholders te kennen en ter discussie te brengen. Dit wil zeggen dat onderwijskwaliteit niet enkel een opdracht is van de schoolleiding en leerkrachten. Onderwijskwaliteit is iets waarover de verschillende stakeholders in dialoog, het eens moeten worden (Vanhoof & Van Petegem, 2010). Daarom verfijnen ze eerstgenoemde definitie als: "Onderwijskwaliteit is het op een gepaste manier realiseren van door belanghebbende gedeelde verwachtingen".

Er bestaan zowel schoolinterne als -externe verwachtingen. Schoolinterne verwachtingen beschrijven Vanhoof en Van Petegem (2010) als verwachtingen die levensbeschouwelijk van aard zijn, of verwachtingen die verbonden zijn met welbepaalde didactische methodes. Met de schoolinterne verwachtingen legt de school zijn eigen accenten op het gegeven onderwijs. "Elk type verwachtingen vergt een eigen invulling van kwaliteitszorg en van de rol van zelfevaluatie en schooldoorlichtingen in dat geheel. Bovendien zijn ook de verwachtingen die aan de basis liggen van evaluatie zeer verscheiden" (Alkin, 2004).

De schoolexterne verwachtingen worden onderverdeeld in de decretaal verankerde en de niet decretaal verankerde. Decretaal verankerde schoolexterne verwachtingen worden door de overheid opgelegd aan scholen. Een sanctie wordt opgelegd aan scholen die hier niet aan voldoen. Voorbeelden hiervan zijn de specifieke reglementeringen per onderwijsniveau inzake ontwikkelingsdoelen, eindtermen, basiscompetenties en leerplannen. Niet decretaal verankerde schoolexterne verwachtingen zijn verwachtingen van externe stakeholders die niet in een juridisch kader vastliggen. Onder externe stakeholders behoren onder andere ouders, verenigingen, pastorale diensten, scholen, universiteiten en bedrijven waar de leerlingen naar doorstromen. Door hun verwachtingen bepalen de externe stakeholders mee de kwaliteit van het onderwijs, maar zij kunnen de school geen sanctie opleggen (Vanhoof & Van Petegem ,).

Conclusie:

Voor de ontwikkeling van het instrument nemen we mee dat feedback verzamelen van ouders doelgericht moet zijn, maar vooral ook dat feedback gericht moet zijn op de doelen die de school (op dat moment) nastreeft.

Figuur 3. CIPO-model
Overgenomen uit Scheerens, 1990

1.1.1.2. CIPO-model

Naast het vatten van het begrip onderwijskwaliteit is het ook belangrijk om te kijken hoe deze kwaliteit kan geëvalueerd worden. Het CIPO-model (figuur 3) geeft een analytisch kader van waaruit de kwaliteit van het onderwijs beoordeeld kan worden (Cuyvers, 2002). Dit model is een systeemmodel voor het functioneren van onderwijs dat op drie niveaus kan worden toegepast: op macroniveau (het onderwijssysteemniveau), op mesoniveau (het locatie- en schoolniveau) en op microniveau (het klasniveau) (Scheerens, 2013). Het model bekijkt het onderwijs als een productieproces waarbij een bepaalde input door een bepaald productieproces, een bepaalde output geeft.

Deze drie elementen worden beïnvloed door de context. Met dit model omschrijft Scheerens (2013) onderwijskwaliteit in termen van een onderwijs- en leerproces om bepaalde vooropgestelde doelen te bereiken.

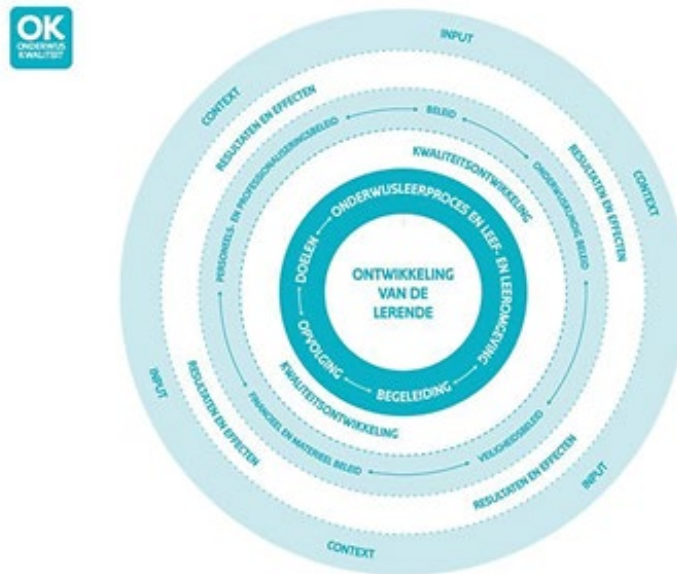
Cuyvers (2002) beschrijft de verschillende elementen van het CIPO-model. Met de context duidt men op de omgevingsfactoren die een invloed hebben op de school en de school identificeren. Identificatiegegevens van de school, de inrichtende macht, het onderwijsnet, de scholengemeenschap, het lesurenpakket naast de ligging en infrastructuur beschrijven deze context. Onder input worden de middelen verstaan die de school inbrengt om onderwijskwaliteit te realiseren. Deze middelen worden onderverdeeld in menselijke, materiële en structurele middelen. Het proces omschrijft hoe de school deze middelen gebruikt om kwaliteit te realiseren en dat op de verschillende niveaus. Het laatste element van dit model geeft de output weer in welke mate de school de vooropgestelde doelen en verwachtingen realiseert.

1.1.1.3. Referentiekader Onderwijskwaliteit (R-OK)

Bovenstaand CIPO-model vormt de basis van het huidige referentiekader. Het geeft een antwoord op de vraag wat een school moet doen om kwaliteitsonderwijs te verstrekken. Dit referentiekader bevat de verwachtingen voor kwaliteitsvol onderwijs waar we het als samenleving over eens zijn. Het Referentiekader Onderwijskwaliteit is dus gelijkwaardig opgebouwd als bovenstaand CIPO-model. Het grote verschil tussen het CIPO en het R-OK is te vinden in de kwaliteitsbeelden. Terwijl CIPO enkel het 'wat' aangeeft, hetgeen waar een school mee moet bezig zijn om goed onderwijs te leveren, geeft R-OK ook invulling aan de elementen die je als school moet aanpakken. Het Proces en de Output uit het CIPO-model worden hier verder uitgewerkt. De eerste zes kwaliteitsverwachtingen, onder 'resultaten en effecten' geven de Output weer. Al de andere kwaliteitsverwachtingen worden als Proces omschreven om die Output te bereiken (Vlaams Ministerie van Onderwijs en Vorming, 2017).

"Het referentiekader voor onderwijskwaliteit is een referentiekader dat de minimale gemeenschappelijke verwachtingen van kwaliteitsvol onderwijs uitzet. Het ontwikkelen van een gemeenschappelijk kader en de toepassing ervan kunnen niet in tegenspraak zijn met het inrichten van onderwijs vanuit een diversiteit aan pedagogische projecten. De onderwijsvrijheid wordt hierdoor dus niet ingeperkt. Het referentiekader voor onderwijskwaliteit is geen kwaliteitsmodel. Het bevat minimale kwaliteitsverwachtingen die stimuleren om een eigen (kwaliteits)beleid te ontwikkelen en een eigen weg uit te stippelen. Tegelijk ondersteunen de minimale gemeenschappelijke verwachtingen de dialoog tussen de verschillende onderwijspartners. Scholen, centra en academies kunnen het referentiekader ook gebruiken met oog op hun eigen ontwikkeling."

Figuur 4. Referentiekader OnderwijsKwaliteit.
Overgenomen uit Referentiekader voor Onderwijskwaliteit door Onderwijs Vlaanderen.

Het Referentiekader voor OnderwijsKwaliteit wordt gevisualiseerd door zes concentrische cirkels die elk verwijzen naar een specifieke rubriek (figuur 4). Het middelpunt van deze cirkels vormt de ontwikkeling van de lerende. Onderwijskwaliteit gebeurt dus steeds met de centrale focus op de ontwikkeling van de lerende. De buitenste cirkel bevat de context- en inputkenmerken waarmee scholen best rekening houden bij het vormgeven van hun onderwijs. De vier volgende cirkels in het ROK verwijzen naar de rubrieken: ‘resultaten en effecten’, ‘ontwikkeling stimuleren’, ‘kwaliteitsontwikkeling’ en ‘beleid’. Per rubriek worden er verschillende kwaliteitsverwachtingen geformuleerd. Deze 37 kwaliteitsverwachtingen staan in nauwe relatie met elkaar en grijpen in op elkaar. (Vlaams Ministerie van Onderwijs en Vorming, 2017).

1.1.2. Ouderparticipatie en feedback

Van scholen wordt verwacht dat ze responsief werken. Responsief vermogen verwijst naar de mate waarin de school open staat voor, en in staat is een antwoord te formuleren op vragen en verwachtingen van de externe omgeving. Vanhoof en Van Petegem (2017) stellen dat de relatie van de school met zijn omgeving zich op verschillende manieren kan ontplooiën. Zij maken een onderscheid tussen formele en informele relaties, partnerschappen en netwerken. Gestructureerde overlegorganen vormen de formele relaties. Binnen deze formele relaties overlegt men over afgesproken thema’s en dit binnen een vastliggend kader. Bij informele relaties liggen thema’s en wijze van overleg niet vast, de contacten lopen vaak spontaan. Hierbij denken de auteurs bijvoorbeeld aan de gesprekken aan de schoolpoort tussen ouders en leerkrachten/directie. Bij partnerschappen benadrukken Vanhoof en Van Petegem (2017) dat er effectief wordt samengewerkt tussen de partners rond concrete thema’s of doelen.

Netwerken worden gevormd door leerkrachten om te leren van elkaars ervaringen en van elkaars expertise. Vanhoof en Van Petegem (2017) formuleren dit op de volgende manier: “De positionele organisatie van de school kan door de uitbouw van verschillende relatietypes de betrokkenheid op de omgeving al dan niet promoten.” Een zekere vorm van formalisatie en standaardisatie van overleg is nodig omdat de school zich kan informeren over vragen en verwachtingen van de omgeving. Toch moeten scholen voldoende flexibiliteit behouden om met de behoeften, verwachtingen en vragen aan de slag te gaan.

Ouderbetrokkenheid bestaat al sinds de dag dat kinderen naar school gaan. Het gaat om momenten waarop ouders zich afvragen hoe het op school was en wanneer ze hun kinderen helpen met leerstof te verwerken. De focus hierop is de laatste jaren toegenomen omdat men tot besef gekomen is dat het verschil tussen onderwijs en opvoeden klein is. Na thuis zijn, brengen kinderen het meeste van hun tijd door op school. Men is het belang van de samenwerking tussen ouders en leerkrachten gaan inzien omdat kinderen zich dan beter zullen ontwikkelen en ontplooien. De school is dus genoodzaakt om hier de focus op te leggen om haar kwaliteit te verbeteren. Ook door de overheid werd aangegeven dat dit een belangrijke succesfactor is bij de loopbaan die kinderen afleggen (Prins, Wienke, & van Rooijen, 2013).

Voor dit project is de kwaliteitsverwachting van het (R)OK dan ook een belangrijk vertrekpunt: *‘De school werkt participatief en responsief. De school ontwikkelt een cultuur waarin participatie en dialoog belangrijke elementen zijn. Participatie is overleggen, afstemmen en rekening houden met elkaar. Vooral het uitwisselen van zienswijzen tussen de verschillende participanten en samen school maken is belangrijk. Dit verhoogt het draagvlak voor beslissingen en de betrokkenheid van het schoolteam en de lerenden. De school staat open voor externe vragen en verwachtingen en maakt hierbij bewuste en onderbouwde keuzes.’* Een goede school neemt de participatie van schoolnabije actoren zoals leraren, lerenden en ouders ernstig. De school ontwikkelt en voert een beleid, rekening houdend met haar context- en inputkenmerken, nabije actoren als evenwaardige partners in de beleidsvoering. Hiervoor installeert men de nodige participatiekanalen, erkent, ondersteunt, hoort en geeft men effectief inspraak bij beslissingen (Vlaams Ministerie van Onderwijs en Vorming, 2017).

1.1.3. Inbreng ouders onderwijskwaliteit

Bovenstaande kwaliteitsverwachting formuleert duidelijk dat scholen moeten inzetten op de participatie van ouders. De literatuurverkenning wijst uit dat de inbreng van ouders in verband met onderwijs afhankelijk is van de manier waarop ouders hun partnerschap met de school ervaren: als partner met eigen inbreng en verantwoordelijkheid of als hulpbehoevende of bemoeizuchtige partij (Karsten, de Jong, Ledoux & Sligte, 2006). Karsten et al (2006) beschrijven vijf factoren die een invloed hebben op het partnerschap tussen ouders en de school:

- Competentiegevoel bij ouders: allochtone ouders of laaggeschoolde ouders voelen zich onzeker en verlegen waardoor participatie moeilijk verloopt.
- Verwachtingen, aspiraties en kennis van ouders: allochtone ouders en ouders met een laag inkomen hebben hoge verwachtingen en aspiraties over de leerprestaties van hun kinderen en ze hebben weinig kennis over het onderwijs. Hierdoor is hun participatie minder.
- Opvattingen van de school: de wijze waarop de school kijkt naar de ouders is uiteraard belangrijk. Onderzoek wijst erop dat allochtone ouders en ouders met een lager opleidingsniveau door de school en leerkrachten ervaren worden als ongeïnteresseerd en niet in staat om actief te participeren.
- Competenties van leerkrachten: bij problemen met ouders voelen niet alle leerkrachten zich competent om hiermee om te gaan.
- Sociaal netwerken van ouders: wanneer ouders met elkaar in gesprek gaan over onderwijs heeft dit een positief effect op de participatie van ouders (Karsten-et al, 2006).

In dit luik wordt daarom besproken wat ouderbetrokkenheid en -participatie inhoudt. Verder wordt er hier ook aandacht besteed aan wat de voorwaarden, mogelijkheden en drempels zijn om tot participatie en betrokkenheid van ouders te komen.

1.1.4. Wat is ouderbetrokkenheid en -participatie?

Het concept ouderbetrokkenheid kent een lange geschiedenis. Het gemeenschappelijk gedachtegoed behandelt de problematiek rond ongelijkheid van kansen. Kinderen met hoogopgeleide ouders zouden het onderwijs intreden met een van thuis uit verkregen rugzak die hen op school meer op hun gemak doet voelen en bijgevolg beter doet presteren dan kinderen met lager opgeleide ouders. Op basis van empirische literatuur kan men concluderen dat het concept ouderbetrokkenheid aan een heldere begripsomschrijving ontbreekt. Een schematisch overzicht van de interpretatie van de term 'ouderbetrokkenheid' door verschillende onderzoekers wordt hieronder voorgesteld (Bakker & Denessen & Oolbekkink-Marchand, 2013).

Astone, McLanahan (1991)	Ouderbetrokkenheid is het hebben van hooggespannen verwachtingen over de schoolprestaties van kinderen.
Fantuzzo, Davis en Ginsburg (1995)	Ouderbetrokkenheid verwijst naar een waaier van gedragingen die direct dan wel indirect de cognitieve en sociaal-emotionele ontwikkeling van kinderen beïnvloeden. Hieronder wordt het bijwonen van ouderavonden, lidmaatschap van medezeggenschap, het verrichten van hand- en spandiensten ten dienste van de school, het praten met het kind over school en het belonen van goede prestaties onder verstaan.
Weininger, Lareau (2003)	Ouderbetrokkenheid wordt voorgesteld als een waardegeladen term. Leraren laten zich in hun interacties met ouders leiden door een zeker ideaaltype van ouderbetrokkenheid waardoor ouders uit lagere sociaaleconomische milieus zich uitgesloten kunnen voelen.

Er is in Vlaanderen reeds een Cel Ouderbetrokkenheid (COB) opgericht die de drie ouderkoepels omvat. Dit zijn GO!-ouders van het gemeenschapsonderwijs, KOOGO van het gemeentelijk, stedelijk en provinciaal onderwijs en als laatste VCOV van het Vrij Onderwijs. De COB heeft een visie op ouderbetrokkenheid neergeschreven gebaseerd op informatie komende van de voorgaande drie ouderkoepels. Een belangrijke vaststelling dat zij aangeven is het onderscheid tussen ouderbetrokkenheid en ouderparticipatie, hoewel dit onderscheid niet altijd duidelijk is. Het eerste begrip wordt omschreven als bezorgdheid, interesse en ondersteuning van het kind. Het is in eerste instantie ook een voorwaarde om aan participatie te kunnen doen. Bij ouderparticipatie is er een zichtbaar engagement van ouders met betrekking tot de organisatie. Het maakt de ouderbetrokkenheid zichtbaar (VCOV vzw Ouderkoepelvereniging, 2018). Toch is er voor participatie geen éénduidige en door iedereen gedeelde definitie. Mahieu (2003) onderscheidt drie niveaus: 'deel-nemen' als in aanwezig zijn; 'deel-hebben' als in betrokken worden in onderwijskundige en pedagogische activiteiten en 'aan-deel houden' in de zin van geringe medezeggenschap (Van Petegem, Mahieu, De Maeyer, Demeester, & Deneire, 2010). Het actorschap van de ouder(s) is hier het uitgangspunt. Natuurlijk is de school hierbij een belangrijke speler. Die moet de nodige inspanningen leveren om ouders te stimuleren vooraleer er sprake kan zijn van ouderbetrokkenheid en -participatie (VCOV vzw Ouderkoepelvereniging, 2018).

1.1.5. Voorwaarden voor betrokkenheid en participatie van ouders.

Uit onderzoek naar ouderbetrokkenheid (Blaton, s.d.) in drie lagere scholen blijkt dat directeurs, leerkrachten en scholen niet tevreden zijn over de mate waarin ouders betrokken worden op het schoolse leren en leven van de kinderen. Weinig ouders participeren actief in de school. De scholen vinden het eerder moeilijk om ouders te bereiken, maar op basis van de schooldocumenten kunnen we ons ook de vraag stellen of ouders voldoende geïnformeerd worden en de kans krijgen om betrokken te worden bij het schoolgebeuren.

Zoals eerder gezegd is het betrekken van ouders een absolute voorwaarde vooraleer men participatie mag verwachten. Ouders geven aan in de COB dat ze wederzijds respect tussen hen en de school de belangrijkste voorwaarde vinden (VCOV vzw Ouderkoepelvereniging, 2018). Uit een onderzoek naar ouderbetrokkenheid blijkt ook dat de emotionele betrokkenheid van ouders haaks kan staan op de deskundigheid en professionele distantie van leraren. Beide partijen hebben een andere visie over opvoeding wat kan leiden tot andere verwachtingen, maar uiteindelijk kan wel gezegd worden dat ze beiden een gezamenlijk belang voor het kind nastreven. Daarom is het nodig dat zowel ouders als leerkrachten hun krachten bundelen want zo zullen ze meer bereiken dan elk afzonderlijk. Ouderbetrokkenheid en -participatie wordt daarom ook wel educatief partnerschap genoemd. Samenwerking tussen beide is de sleutel tot succes (Prins et al., 2013).

Uit samenwerking volgt dat scholen moeten streven naar een formele en informele relatiecultuur, waarbij naast oudercontacten ook aandacht besteed moet worden aan bijvoorbeeld een open klasdag, een projectdag etc. Op die manier wordt een laagdrempelige cultuur gecreëerd, dit is belangrijk zodat ouders zich vertrouwd en welkom voelen met en op de school. Om communicatie als effectief te beschouwen moet deze in de juiste context verstaan worden. Kennis hebben van elkaars leefwereld en openheid is hierbij belangrijk. De COB geeft enkele voorwaarden om ouders te betrekken. De school moet duidelijk maken wat ze van ouders verwachten vanuit hun pedagogisch project, dat ouders in zichzelf moeten geloven om aan betrokkenheid en participatie deel te nemen, dat regelmatig contact met de school positieve invloeden heeft en dat door samenwerking compromissen over de waarden, normen en achtergronden gesloten worden. Dit is belangrijk omdat heel wat gezinnen hun leefwerelden verschillen met die van leraren (VCOV vzw Ouderkoepelvereniging, 2018).

Voorwaarden voor ouderbetrokkenheid en –participatie die geïdentificeerd kunnen worden in literatuur zijn dus voornamelijk wederzijds respect tussen de school en ouders (VCOV vzw Ouderkoepelvereniging, 2018), het verschaffen van informatie aan de ouders over de school, het kunnen en willen bereiken van ouders (Blaton, s.d.) en een gelijkaardige visie over opvoeden dat ook wel educatief partnerschap genoemd wordt (Prins et al., 2013).

Ook een formele en informele relatiecultuur zijn belangrijk, kennis over elkaars leer- en leefomgeving, duidelijke verwachtingen vanuit de school zijn voorwaarden die gesteld worden om van ouderbetrokkenheid en – participatie te kunnen spreken (VCOV vzw Ouderkoepelvereniging, 2018).

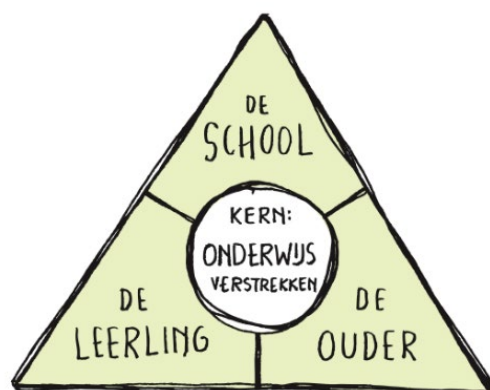
1.1.6. Het partnerschapsmodel

In de brochure 'van eiland naar wij-land' (De Mets, 2013) wordt gesteld dat er in een traditionele setting een eenrichtingsverkeer vanuit de school naar de ouders en de leerlingen heerst. Ouders ondertekenden in het begin van het schooljaar het reglement en de engagementsverklaring. Doordat zij het pedagogisch project aanvaard hebben, gaan zij akkoord met het gezag en de maatregelen die de school neemt. Ouders moeten kinderen erop attent maken dat zij de schoolregels moeten volgen. Tussen deze drie actoren bestaat er een stilzwijgend, impliciet en verondersteld partnerschap. De school bepaalt daarbij hoe de samenwerking verloopt en wat de rollen van de andere twee actoren zijn. Het is daarbij voor scholen de uitdaging om na te denken over een expliciet partnerschap.

In het partnerschapsmodel luisteren de drie partners naar elkaar, leren ze van elkaar en geven wederzijds vertrouwen, er wordt onderhandeld en goede afspraken gemaakt. De verwachtingen expliciet maken zorgt ervoor dat het partnerschap rijker wordt. Omdat het waarden- en normenpatroon van de ouders niet altijd overeenkomt met dat van de school is het daarom van cruciaal belang dat er over het partnerschap goed nagedacht wordt (De Mets, 2013).

De leerling speelt in het partnerschapsmodel een centrale rol aangezien hij of zij actief tussenkomt in de ouder-schoolrelatie. Het is daarbij ook niet noodzakelijk dat zijn/haar waarden- en normenpatroon hetzelfde is dan dat van de school. De kern van het model is ook de kerntaak van onderwijs: onderwijs verstrekken. Wanneer de drie zijden – onderlinge relaties – geen trillingen of storingen kennen loopt deze kerntaak pas vlot. Dit wil ook zeggen dat wanneer één van de zijden verstoord is, de kerntaak in het gedrang komt en de zijde eerst gladgestreken moet worden (De Mets, 2013).

Visueel wordt het partnerschapsmodel als volgt voorgesteld:

Figuur 6. Het partnerschapsmodel (De Mets, J., 2013)

Volgende uitgangspunten worden vanuit het partnerschapsmodel (De Mets, 2013) vastgesteld:

- De school is pedagogisch verantwoordelijk om de relatie tussen de actoren in goede banen te leiden. Zij creëert kansen voor een goede samenwerking en gedeeld begrip.
- Het partnerschap tussen gezin en ouders is een samenspel tussen en met drie actoren: ouder, school en leerling.
- Een krachtige relatie tussen deze drie actoren is zich bewust van de aanwezige verschillen tussen elkaar.
- De school creëert de ruimte om iedere rol en verantwoordelijkheid bespreekbaar te maken. Een vertrouwenwekkend klimaat waarin onderhandeling over perspectieven mogelijk is, is daarbij essentieel.

1.1.7. Wat zijn de mogelijkheden tot participatie?

1.1.7.1. *Mogelijkheden op school en thuis*

Ouderbetrokkenheid kan op twee niveaus ingedeeld worden. Enerzijds de 'school-based activities' waarbij betrokkenheid van de ouders op school centraal staat en 'home-based activities' waarmee betrokkenheid van de ouders op het leergedrag van de kinderen thuis bedoeld wordt. Daarnaast kunnen ook verschillende vormen van communicatie bekeken worden; informele contactmomenten, telefonische contacten, schriftelijke contacten, oudercontacten, et cetera. De keuze van de ouder om zowel te behoren tot één van bovenstaande niveaus als de keuze voor communicatie kan expliciet en impliciet gebeuren. Ouders kiezen er soms bewust voor om actief deel te nemen binnen het onderwijs, bijvoorbeeld door deel te nemen aan de ouderraad. Impliciet kan dit optreden wanneer ouders ingaan op evenementen of vragen die vanuit de school komen. De betrokkenheid slaat dus op verschillende gradaties: non-participatie, passieve participatie (deelname aan activiteiten) en actieve participatie (lid van de schoolraad) (Verhoeven, Devos, Stassen, & Warmoes, 2002).

1.1.7.2. *Typologie van ouderbetrokkenheid*

Uit het onderzoek van Verhoeven et al (2002) blijkt dat er geen typische typologie kan gemaakt worden van betrokkenheid van ouders. Zij stellen dat dit loopt over een continuüm van geen of weinig betrokkenheid naar actieve of sterke betrokkenheid. Ook is het zo dat de ene participatie beter is dan een andere. Om een typologie te maken moet het complex samenspel van de ouders, school en maatschappij bekeken worden. Dit samenspel geeft men de naam 'parental involvement' (Verhoeven et al., 2002).

“Er kunnen zo vijf types van parental involvement beschreven worden:

- 1. de basisplichten van ouders: gezinnen zorgen voor een goede gezondheid en veiligheid van het kind, een positieve leeromgeving, een goede voorbereiding op de schoolloopbaan, supervisie, discipline en begeleiding van het kind.*
- 2. de basisplichten van de school: de school communiceert met de ouders over lesprogramma's, de werkwijze van de school en de ontwikkeling van het kind (door rapporten, brieven of oudercontacten).*
- 3. ouderbetrokkenheid op school voor (non-)educatieve activiteiten. Ouders assisteren leerkrachten, administratief personeel en leerlingen in de klas of op school (bv. bijwonen van sportevenementen, hulp bij leeractiviteiten). Daarnaast ondersteunen ze ook allerlei sociale activiteiten in de school.*
- 4. ouderbetrokkenheid thuis: communicatie tussen school en ouders over leeractiviteiten thuis. Ouders helpen hun kind in hun schoolwerk door te helpen, door toezicht te houden, ... Scholen hebben een belangrijke taak om ouders hierin verder te helpen.*
- 5. ouderbetrokkenheid in raden, verenigingen en het schoolbeleid.” (Verhoeven et al., 2002).*

Zowel het eerste als het tweede type geeft basisverplichtingen weer. De volgende twee beschrijven de ouderbetrokkenheid, zowel in beperkte als sterke mate. Het laatste type geeft een actieve participatie van ouders weer (Verhoeven et al., 2002), dit type van ouderbetrokkenheid willen we nastreven met het eindproduct van ons project.

Ouderbetrokkenheid wordt in bovenstaande modellen vaak omschreven vanuit het oogpunt van de school of de ouders. Echter wordt de rol van de kinderen zelf te weinig in rekening gebracht. Daarom zijn de volgende vier rollen van gedrag van kinderen opgesteld die een invloed hebben op de mate van ouderbetrokkenheid:

- actieve kinderen in ouderbetrokkenheid: kinderen betrekken ouders bewust door actief te vertellen en vragen te stellen over schoolse gebeurtenissen
- passieve kinderen in ouderbetrokkenheid: kinderen betrekken bewust hun ouders niet
- actieve kinderen in niet-ouderbetrokkenheid: kinderen gaan bewust hun ouders ontmoedigen om deel te nemen aan het schoolse gebeuren
- passieve kinderen in niet-ouderbetrokkenheid: kinderen leggen zich erbij neer dat ouders niet betrokken zijn (Verhoeven et al., 2002)

1.1.7.3. Verklaringen voor gebrek aan ouderbetrokkenheid

Vaak wordt de verklaring voor een gebrek aan ouderbetrokkenheid gelegd bij de etnische achtergrond en/of de thuistaal van ouders. Een onderzoek naar ouderbetrokkenheid in de lagere school (Blaton, s.d.) geeft aan dat dit beeld genuanceerd moet worden. Leerkrachten geven echter aan dat er ook ouders zijn met een etnische achtergrond die betrokken zijn. Uit het onderzoek blijkt dat twee van de drie scholen niet tevreden is over het bereiken van ouders. In deze scholen worden vooral verklaringen gezocht bij de ouders. In de school waar ze wel tevreden zijn over de ouderbetrokkenheid wordt aangegeven dat dit komt door de initiatieven van de school naar de ouders toe. Deze school evalueert en stuurt het eigen beleid ten aanzien van de ouders bij, wat resulteert in een positieve betrokkenheid.

In de brochure 'Hoe nemen we alle ouders mee?' (GO! Ouders & Koogo & VCOV, 2019) worden enkele mogelijke drempels belicht die maken dat ouders zich niet betrokken voelen bij de school en/ of ouderwerking. De informatiedrempel wordt uitgelegd als de hindernis die ouders ervaren rond de bekendheid, leesbaarheid, verspreiding en begrijpelijkheid van de informatie. Dit zorgt ervoor dat sommige ouders minder bereikt worden. De taal, de communicatiemiddelen en het tijdstip waarop berichten worden verstuurd kunnen daarbij moeilijkheden opleveren.

Ouders moeten daarnaast heel wat praktische drempels overwinnen. Enkele voorbeelden zijn ouders die voltijds werken of wiens kinderen gebruik maken van leerlingenvervoer, ouders met een beperking, die ziek zijn, die een mantelzorgfunctie opnemen, in het buitenland verblijven, met een functie in het leger etc. Dit maakt dat sommige ouders zich niet elke dag kunnen vrijmaken voor activiteiten die scholen organiseren. Ook het prijskaartje van de activiteiten op school maakt dat ouders niet in staat zijn om aan alle verwachtingen te kunnen voldoen. Zo is er het eetfestijn, schoolfeest, kerstmarkt etc. Deze momenten zorgen er wel voor dat ouders en de school samengebracht worden, maar zijn niet altijd kosteloos en kunnen doorwegen op het budget (GO! Ouders & Koogo & VCOV, 2019).

Ouders die zich in een kwetsbare situatie bevinden zetten niet altijd even makkelijk de stap naar school, de culturele drempel is soms groot. De eigen onderwijsachtergrond speelt daarbij een onvermijdelijke rol. Ouders kunnen weinig ervaring hebben met ouderparticipatie omdat ze bijvoorbeeld in een ander land naar school gingen waardoor zij het onderwijssysteem niet kennen. Bepaalde ouders hebben geen lees- of luistercultuur maar wel een gesprekscultuur. De angst om de gekende omgeving te verlaten verwijst naar de sociale drempel die ouders ervaren. Wanneer een persoon over een klein sociaal netwerk beschikt, is het niet altijd eenvoudig om te weten hoe zich te gedragen in nieuwe situaties waardoor zij deze liever vermijden (GO! Ouders & Koogo & VCOV, 2019).

Ten slotte speelt de psychologische drempel bij ouderbetrokkenheid ook een niet te onderschatten rol. Percepties van het eigen functioneren zijn niet altijd makkelijk te herkennen of te doorbreken. Het is belangrijk dat scholen hiervan bewust zijn. Sommige ouders stellen zich de vraag of ze bijvoorbeeld niet teveel opvallen. Ze vragen zich ook af wat er van hen verwacht wordt, of ze kunnen voldoen aan alle verwachtingen en wat de leraar van hen denkt als ouder (GO! Ouders & Koogo & VCOV, 2019).

Participatie van ouders moet bereikt worden om zo meer informatie te verkrijgen over de onderwijskwaliteit. Hiervoor dienen een bepaalde instrumenten gebruikt te worden.

1.1.8. Het Johari venster en de blinde vlek

Om een volledig beeld te krijgen van haar onderwijskwaliteit ontbreekt het de school aan voldoende relevante informatie van ouders. Joe Luft en Harry Ingham (1961) noemen dit in hun Johari-venster, dat bestaat uit vier kwadranten, de **blinde vlek**.

	Bekend aan jezelf	Onbekend aan jezelf
Bekend aan anderen	Open	Blinde Vlek
Onbekend aan anderen	Verborgen	Onbekend

Figuur 4. Johari venster

Het kwadrant van de blinde vlek kan interessante inzichten bevatten waarover de school niet beschikt als zij geen externen betreft in de zelfevaluatie. Vanuit het oogpunt van goed bestuur is het zeker van belang dat de school zich minstens rekenschap geeft van de (on)tevredenheid van directe belanghebbenden zoals ouders, lerenden en eigen medewerkers maar ook van partners met wie ze samenwerkt (Deketelaere, 2011).

1.2. Ontwikkelen van een instrumenten voor ouderbevraging.

OV4 Welke methodes om feedback van ouders te verzamelen zijn er en hoe kunnen we deze structureren (best practices)?

Ouderbevraging heeft als doel het bevragen van ouders van leerlingen op school om vervolgens via deze ouders bepaalde meningen te weten te komen rond een bepaald onderwerp. Deze bevraging kan op twee manieren georganiseerd worden, de school kan opteren voor een mondelinge of voor een schriftelijke bevraging. In dit luik zullen we beide opties en hun deeltakken toelichten. Een ouderbevraging kan zowel door de school zelf als door de ouderraad georganiseerd worden. Indien de ouderraad de bevraging organiseert zal dit telkens in overleg zijn met de school. Het verschil hiertussen is dat de bevraging die door de ouderraad wordt georganiseerd een afgebakend thema zal behandelen zoals bv. schoolveiligheid, terwijl dit bij een bevraging door de school over brede thema's kan gaan alsook over het beleid van de school (VCOV vzw Ouderkoepelvereniging, 2018).

Ouderbevraging kan voor een grote meerwaarde zorgen. Indien de bevraging goed is uitgewerkt, kan men tot gerichte feedback, tips en informatie komen in functie van de school.

Een belangrijk element dat hierbij vaak vergeten wordt is dat bij een ouderbevraging rekening moet gehouden worden met de doelgroep, in dit geval de ouders zelf. Bij een ouderbevraging is het dan ook noodzakelijk om moeilijk te bereiken ouders te laten deelnemen aan de bevraging. Ervaring leert immers dat de kans reëel is dat bepaalde doelgroepen niet worden aangesproken aan de hand van bijvoorbeeld een schriftelijke bevraging (GO-onderwijs, 2014). Het idee is dat de stem en inbreng van elke ouder telt.

4.5.2 Op welke manier kunnen zoveel mogelijk ouders bereikt worden?

“Als je een zo ruim mogelijke groep ouders wil bereiken, moet je alle mogelijke middelen gebruiken om ouders aan te spreken en uit te nodigen (GO! Ouders, KOOGO en VCOV, 2019)”.

Er wordt verwacht dat ouders een gesprekspartner worden van elkaar en van het schoolteam om kwaliteitsvolle feedback te verzamelen. Interactievormen zijn daartoe heel geschikt. Deze vormen dragen bij tot functioneren in situaties waarin overleg, teamwork en gemeenschappelijke besluitvorming aan de orde zijn. Dit maakt het mogelijk om ervaringen, informatie en vragen uit te wisselen. Interactievormen maken het mogelijk dat ouders hun mening onder woorden kunnen brengen (Winkels & Hoogeveen, 2014).

De gesprekshouding van de aanwezige leerkracht of lid van het schoolteam is cruciaal voor een goed verloop van de interactievormen. Er moet een luisterende houding zijn, ze moeten ouders aanmoedigen iets te vertellen of in discussie te gaan en zorgen voor een veilig klimaat.

Voorwaarden waar steeds over nagedacht moet worden bij interactievormen zijn de groepsgrootte, tijdsduur, voorbereiding, uitvoering en ouderactiviteit (Winkels & Hoogeveen, 2014).

4.5.1 Tools die reeds ingezet worden voor bevraging

In wat volgt worden de instrumenten besproken die reeds ingezet worden om aan ouderbevraging te doen op scholen. Er wordt hierin een selectie gemaakt omdat we rekening willen houden met de betrouwbaarheid en zoveel mogelijk de instrumenten wensen te bespreken die steunen op wetenschappelijke onderbouwing en validering. Per instrument worden ook mogelijke voor- en nadelen in kaart gebracht. We gaan aan de hand hiervan na welke instrumenten en methodieken scholen kunnen gebruiken om bij ouders de kwaliteit van het onderwijs te bevragen.

4.5.1.1 Kwantitatieve tools

(Mini-) Vragenlijst

Een bevraging kan plaats vinden in de vorm van een enquête, vragenlijst of survey. Het doel hierbij is om op korte termijn van zoveel mogelijk respondenten informatie in te winnen rond een bepaald onderwerp (bepaalde vaardigheden, kennis, attitudes of ervaringen). Door de digitalisering vandaag de dag worden vragenlijsten voornamelijk online of via digitale weg afgenomen. Bij het opstellen van de vragen heb je de mogelijkheid om te kiezen voor gesloten of open vragen. Gesloten vragen bieden de mogelijkheid om vooraf de antwoordcategorieën te bepalen. Bij open vragen is de respondent vrij om zelf een antwoord te formuleren op de gestelde vraag (Deneire, 2017).

Het hanteren van een vragenlijst omvat enkele voor- en nadelen waarmee rekening dient te houden worden. Met een vragenlijst kan je een groot aantal respondenten betrekken zodat een brede informatieverzameling wordt bekomen. Het kostenplaatje kan beperkt gehouden worden en voor de onderzoekers vraagt het weinig tijd in afname (, 2017).

Het invullen van een vragenlijst is niet zo eenvoudig. Om tot een antwoord te komen, moet de respondent een hele weg afleggen. Allereerst moet de respondent het item interpreteren. Hierbij is het mogelijk dat de respondent de vraag anders interpreteert dan dat feitelijk bedoeld is. Het is dus belangrijk om je vraag zo gericht mogelijk en duidelijk op te stellen (Deneire, 2017). Vervolgens moet de respondent de nodige informatie uit zijn geheugen oproepen om de vraag te beantwoorden. Hierna gaat de respondent een oordeel vellen over de vraag om dan ten slotte over te gaan tot een definitief antwoord op de gestelde vraag.

Vragenlijsten omvatten doorgaans ook een beperkte set aan algemene uitspraken en vragen wat leidt tot weinig diepgang en weinig ruimte voor de respondent om dieper in te gaan op zijn antwoorden (Donche, 2017). Bij het bevragen van kwetsbare en/of anderstalige ouders kunnen vragenlijsten een moeilijkheid vormen, de taal die gehanteerd wordt is voor hen vaak te moeilijk (GO!ouders, KOOGO, & VCOV, 2019).

Een goed uitgewerkt voorbeeld van een vragenlijst is de participatiebarometer.

De participatiebarometer

Van Hoof en Van Petegem (2010) hebben diverse studies uitgevoerd om een instrument voor het meten van ouderparticipatie te kunnen ontwikkelen. Via literatuurstudie, focusgroepgesprekken, bevestigingen, pilootstudies en surveys hebben ze een definitief instrument samengesteld: de participatiebarometer. De theorie heeft de verschillende kenmerken van ouders, leerlingen en leerkrachten opgenomen als relevante inputkenmerken. Deze kenmerken zijn enkel opgenomen om in de theorie na te gaan welke invloed ze hebben op participatiegedrag. Echter in de participatiebarometer zijn deze niet opgenomen omdat scholen daar geen vat op hebben.

De participatiebarometer kan zowel gebruikt worden door basis- als secundaire scholen. Het instrument bestaat uit drie vragenlijsten: één voor ouders, één voor directies en één voor leerkrachten. Er is zowel een integrale als quick-scan versie ontwikkeld. De eerste is een brede vragenlijst, terwijl de tweede enkel ingaat op participatie zelf en de mogelijke output ervan. Het is eigenlijk een mini-versie van de integrale versie en heeft als doel meer gebruiksvriendelijk te zijn (Van Hoof en Van Petegem, 2010).

Omdat wij voor dit onderzoek geïnteresseerd zijn in de ouders, bespreken we kort de inhoud van de schalen van de vragenlijst die hier in kaart gebracht worden. Als eerste het schoolse welbevinden van het kind, dit blijkt bepalend te zijn voor het participatiegedrag van ouders. Ten tweede is de oudergerichte rol een belangrijk inputkenmerk, deze gaat na in welke mate ouders geïnteresseerd zijn in gebeurtenissen op school en in de vooruitgang van het kind. Ten derde wordt er nagegaan in welke mate er kennis is van de participatieorganen. Deze vragen polsen naar kennis van ouders omtrent bestaande initiatieven van de school om ouders te betrekken, bijvoorbeeld een ouderraad. Nadien wordt het reeds bestaande lidmaatschap van de ouderwerking en de actuele participatiegraad in kaart gebracht, welke ouders zijn al actief lid? Ten vierde wordt er ook belang gehecht aan het feit of er wens is tot meer inspraak want het participatieproces valt of staat bij de vrijwilligheid van de ouders. Daarbij horend polst de vragenlijst verder ook naar deelname aan schoolactiviteiten. Nog andere belangrijke schalen zijn: tevredenheid over de ouderwerking, openheid van de school naar ouders toe, welke redenen er heersen om niet te willen meewerken en de tevredenheid van ouders (Van Hoof & Van Petegem, 2010).

(Mini-)enquête voor ouders

Een mini-enquête is een korte bevraging die scholen laten invullen op momenten dat een groot aantal ouders aanwezig is op school bv. schoolfeesten. Het voordeel hiervan ligt in het direct contact met de ouders. Ouders worden hierbij gestimuleerd om de vragen in te vullen en krijgen de kans tot het stellen van verdere vragen. Het afnemen van een enquête kan omwille van deze reden tijdsintensief zijn (VCOV vzw Ouderkoepelvereniging, 2018).

4.5.1.2 Kwalitatieve tools

Bij de bespreking van de kwalitatieve tools zorgen we voor een overzicht van de verschillende mogelijkheden, maar tevens ook voor een overzicht van enkele mogelijke momenten waarop ze gehanteerd kunnen worden.

Momenten

Huisbezoeken

Indien ouders niet op een andere manier te bereiken zijn kan een huisbezoek een oplossing bieden (GO! ouders, KOOGO, & VCOV,2019). Tijdens deze momenten kan er meer tijd genomen worden voor een gesprek over school gerelateerde onderwerpen. Bij een huisbezoek dient wel eerst nagegaan te worden of de desbetreffende ouders hiervoor openstaan. Ook leerkrachten dienen hierover bevraagd te worden. Willen ze er de nodige tijd in investeren? Zien ze het nut ervan in? Voelen ze zich vaardig genoeg? Wat met eventueel onveilige situaties? (Platform Allochtone ouders en Onderwijs & Landelijke Oudervereniging Bijzonder Onderwijs op algemene grondslag, 2009)?

Schoolpoortcontacten

Voor sommige ouders en met name kwetsbare ouders is de stap naar de leerkracht of directie soms te groot. Nochtans is de bereikbaarheid van het schoolteam net voor deze ouders van belang (GO! ouders, KOOGO, & VCOV,2019). Uit een bevraging van zowel ouders als directies kwam naar voren dat schoolpoortcontacten als één van de meest succesvolle activiteiten worden ervaren (Cel Ouderbetrokkenheid, 2014).

Oudercontacten

Het oudercontact is vaak een formeel gesprek tussen ouders(s) en leerkracht. Deze formele vorm is op een afgesproken tijdstip vastgelegd en behandelt een gekend onderwerp zoals het rapport of het functioneren van de leerling in de klasgroep. Tijdens dit type gesprekken kan er ook andere belangrijke informatie naar voren komen die van belang kan zijn in het opbouwen van een vertrouwensrelatie en het op elkaar afstemmen van de opvoeding van de leerling. Door deze afstemming en rijkere informatie kan men het (leer)gedrag van de leerling in de klas beter plaatsen.

Het oudercontact biedt tevens de kans om bepaalde zaken op een vertrouwelijke manier te bespreken. Vaak wordt het oudercontact echter bij schoolresultaten gehouden terwijl ouders op zoek zijn naar bredere informatie omtrent het functioneren en welbevinden van hun kind. Het kan ook een drempel vormen wanneer leerkrachten negatieve aspecten toeschrijven aan de thuissituatie en de ouders hierop aanspreken.

Wanneer het oudercontact gehanteerd wordt als enige vorm van contact kunnen ouders geconfronteerd worden met problemen die al langer gaande zijn en waar ze nog niet van op de hoogte waren. Vaak wordt vertrokken vanuit een weinig flexibel afsprakensysteem wat een belemmering kan zijn voor ouders om deel te kunnen nemen aan het oudercontact. Tijdens het gesprek zou er ruimte moeten zijn voor onderling overleg en bevraging zonder daarbij de privacy van ouders te schenden. Een laatste aspect dat niet uit het oog verloren mag worden is de taal. Hiermee wordt het taalbegrip op zich bedoeld alsook het niet begrijpen van het onderwijsjargon dat gehanteerd wordt door de leerkracht (GO!ouders, Ouderblik, Het schoolbeleid bekeken door de bril van ouders, 2012).

Ouderraad

Een school is verplicht een ouderraad op te richten wanneer 10% van de ouders hier om vraagt (Van Petegem, 2017).

De ouderraad kan op vraag advies uitbrengen, maar ook op eigen initiatief het schoolbestuur adviseren omtrent diverse thema's. De ouderraad houdt daarbij alle ouders op de hoogte van zijn standpunten en activiteiten.

Om de vier jaar wordt de samenstelling van de ouderraad herbekeken. Alle ouders die dat wensen kunnen zich dan kandidaat stellen. Indien nodig worden er hiervoor verkiezingen georganiseerd (Opgehaald van onderwijsvlaanderen.be).

In functie van een goede informatiedoorstroming en het aftoetsen van ideeën en voorstellen zijn directie en/of andere personeelsleden meestal aanwezig op de vergaderingen. Wanneer ouders een moeilijk dossier eerst onderling willen bespreken, is het ook mogelijk om zonder de aanwezigheid van iemand van de school te vergaderen (VCOV, 2020).

Tools

De lege stoel

De lege stoel is een tool dat streeft naar een inclusieve aanpak, namelijk dat alle ouders mee school maken. De tool doet ouders in de ouderwerking nadenken over wie er mee-leeft, mee-weet, mee-helpt, mee-denkt of mee-bepaalt in het belang van alle ouders. Het lijkt vanzelfsprekend dat de ouderwerking een afspiegeling is van de aanwezige diversiteit bij ouders maar dit is niet altijd het geval. Door een lege stoel te voorzien bij de vergadering van de ouderwerking wordt er plaatsgemaakt voor ouders die moeilijk te bereiken zijn of die zelf de stap naar ouderwerking niet durven of kunnen zetten (GO! Ouders, Koogo, VCOV, 2019).

De methodiek gaat als volgt. Leden van de ouderwerking denken na over bepaalde vragen die een beeld geven over wie er op de lege stoel zou kunnen zitten. De vragen worden eerst voorgelegd aan de hele groep om er daarna individueel over na te denken. De antwoorden worden vervolgens gedeeld met de hele groep. Het is daarbij de bedoeling om bewust na te denken over de te zetten stappen en de te nemen beslissingen in het belang van alle ouders (GO! Ouders, Koogo, VCOV, 2019).

Enkele voorbeeldvragen zijn:

- Zijn we voltallig?
- Zijn we representatief?
- Wie zit er niet in onze ouderwerking?
- Welke 'stem' horen we niet?
- Hoe kunnen we de stem van de ouder op de lege stoel wel horen?
- Wie kan ons helpen bij onze organisatie, zonder mee te moeten vergaderen?
- Hoe bereiken we die ouders?
- Wat gaan we (anders) doen?

Kaartcarrousel

Respondenten (in onze uitwerking ouders) worden gevraagd om samen te komen. Iedere ouder krijgt een kaart met daarop een onderwerp. Er wordt gevraagd aan de respondent om bevindingen te noteren over het onderwerp. Nadien wordt de kaart doorgegeven aan de linkerbuur en ontvangt men een kaart van de rechterbuur. De daaropvolgende opdracht luidt: schrijf commentaar bij de initiële reactie op het onderwerp. Zo schrijven alle ouders bij ieder onderwerp hun reactie en commentaar. Na het doorlopen van alle onderwerpen volgt er een groepsbespreking (Vanhoof & Van Petegem, 2017).

Positieve puntenpiramide en prioriteitenmuurtje

Bij deze methode worden ouders individueel bevraagd om te reflecteren over de kwaliteit van de school. Aan de ouders wordt gevraagd wat er goed gaat over een bepaald onderwerp. Deze elementen moeten de ouders vervolgens rangschikken met op de top het meest positieve punt. Een groot voordeel van deze methode is dat de ouders individueel aan de slag gaan en niet beïnvloed kunnen worden door andere ouders. Nadien wordt er van alle piramides één grote piramide gemaakt waarin alle positieve elementen per onderwerp visueel worden weergegeven. Om niet enkel het positieve te bekrachtigen, maar ook rekening te houden met verbeterpunten krijgen de ouders nog een opdracht waarbij ze verbeterpunten en prioriteiten over het onderwerp dat bij de ouders leeft in kaart brengen (Vanhoof & Van Petegem, 2017).

Focusgroepgesprek

Een focusgroepgesprek is een gesprek met een specifieke groep mensen over een bepaald onderwerp of thema. Het is een interactieve manier om in gesprek te gaan met de respondenten waarbij alle respondenten aan het woord komen. De percepties van iedere deelnemer zijn van tel. Het gesprek wordt geleid door een moderator, zijn taak is het leiden en begeleiden van het gesprek. Het aantal deelnemers bij een focusgroepgesprek ligt tussen de 6 tot 12 deelnemers, dit om het gesprek makkelijk en vlot te laten verlopen (GO!-Onderwijskwaliteit, 2014).

Voordelen:

- Het is een snelle en goedkope manier om data te verzamelen.
- Invloed van groep op individuele perspectieven kan worden nagegaan.
- Onderlinge discussies en opinies op gang brengen, uiten van gevoelens over een onderwerp.
- Weinig voorbereiding voor deelnemers.
- Gesprek wordt gevoerd in een informele sfeer.
- Geeft aanleiding tot gevarieerde vorm van communicatie: anekdotes, argumenten, commentaar, grapjes, vragen ter verduidelijking.
- Stimulerend debat waarin alle respondenten op elkaar kunnen inspelen, elkaar stimuleren om in gesprek te treden met elkaar.

Nadelen:

- Weinig controle over het verloop van het gesprek.
- Moeilijk in te schatten hoe de deelnemers zich zullen gedragen: zullen ze actief deelnemen, verstoren van het gesprek, ongeïnteresseerd, dominante deelnemers, ... (groepsnormen en groepsgedrag is bepalende factor).
- De rol van de moderator: kan hij het gesprek goed leiden en vlot laten verlopen?
- Sfeer van de groep gaat mee de antwoorden bepalen + verzwijgen van bepaalde meningen.
- Opletten bij gevoelige of ethische onderwerpen (minder geschikt hiervoor).
- Fase van analyseren is moeilijker omdat we geen objectieve parameters hebben.

Een uitgewerkt voorbeeld hiervan is uitgevoerd door het GO!onderwijs. Het GO! maakte zowel gebruik van een online enquête als focusgroepgesprekken. Via de online bevraging hebben ze getracht een algemeen en zo breed mogelijk beeld te verkrijgen over bepaalde thema's. Vervolgens werd er op bepaalde thema's dieper ingegaan door middel van focusgroepgesprekken. Uit het onderzoek bleek dat ouders wel geïnteresseerd waren in de kwaliteit van de school waar hun kind naartoe gaat. Ze bleken ook bereid te zijn om bij te dragen aan het in kaart brengen van deze kwaliteit van de school (GO!-Onderwijskwaliteit, 2014).

Gekleurde kaarten

Deze methode kan gebruikt worden om op een kwalitatieve manier de kwaliteit van de school bij ouders te bevragen. De ouders krijgen elk een aantal gekleurde kaarten (het aantal hangt af van de thema's die je bij de ouders wil bevragen). Als respondent krijg je de taak om op elke kaart iets positiefs, iets negatiefs en een wens tot verbetering te noteren. Als respondent ben je niet verplicht om alle kaarten in te vullen. Nadien worden alle kaarten verzameld en vervolgens zit men in groepjes samen om de kaarten te bespreken en in gesprek te gaan over de onderwerpen (Vanhoof & Van Petegem, 2017).

De Gereedschapskist

De gereedschapskist is een toolbox die werd uitgewerkt door de hogeschool van Rotterdam om te werken aan de samenwerking met ouders op school. Het doel van de gereedschapskist is om de betrokkenheid tussen de leerkrachten en ouders beter in kaart te brengen en te versterken. Dit werd gedaan door middel van gereedschappen (Lusse, 2018). Deze gereedschappen staan voor verschillende onderwerpen waar door leerkrachten en ouders aan gewerkt werd. Enkele voorbeelden: ouders en geletterdheid, ouders en schoolloopbaan en ouders en hulpverlening. Per onderwerp werden er concrete en praktijkgerichte voorbeelden uitgewerkt (Hogeschool Rotterdam, 2018).

Ouderkamer

Een ouderkamer zorgt ervoor dat je contacten kunt leggen, het vertrouwen van ouders kunt winnen en ouderbetrokkenheid en ouderparticipatie kan creëren. Het is een ruimte binnen de school waar ouders elkaar kunnen ontmoeten en samen koffie kunnen drinken. De school maakt gebruik van gastouders die dicht bij de ouders staan op vlak van taal en cultuur. Hun taak is de ouders te verwelkomen en signalen of vragen van de ouders op te vangen (JSO expertisecentrum, 2006).

Bij de inrichting van de ouderkamer moet de school rekening houden met het budget dat de school hiervoor kan voorzien en de beschikbare ruimte die aanwezig is. Een ouderkamer kan verschillende functies hebben. Allereerst de ontmoetingsfunctie, ouders ontmoeten elkaar, kunnen met een kopje koffie met elkaar in gesprek treden en van gedachten wisselen over hun kinderen en de school.

Vervolgens kunnen de ouders ook zelf activiteiten organiseren op school, de ouders krijgen hierbij de nodige ondersteuning.

Tot slot kan de ouderkamer ook gebruikt worden voor educatieve doeleinden. Dit kan bijvoorbeeld voor het geven van een bepaalde sessie over een onderwerp: vb. pesten op school of ontwikkeling van een kind (JSO expertisecentrum, 2006).

2. Ontwikkelingsvragen

OV5 Op welke manier kunnen we een instrument ontwikkelen dat helpt te kiezen over welk aspect feedback gevraagd moet worden? (Antwoord: pre-analyse)

2.1. Een kwantitatieve of kwalitatieve pre-analyse

De veelheid aan items uit het Referentiekader Onderwijskwaliteit in één beweging bij alle ouders bevragen is niet wenselijk en niet haalbaar. Het is zinvol dat de school eerst nagaat welke items zich aandienen om informatie van ouders te verkrijgen. Daarom willen we eerst de school aan het werk zetten. We ontwikkelden een pre-analyse om de items waarover de school geen of weinig feedback krijgt van ouders te detecteren. Met deze pre-analyse willen we de blinde vlek (Joe Luft & Harry Ingham, 1961), zoals hierboven besproken, zichtbaar maken (OV1). We hebben twee manieren uitgewerkt om de blinde vlek vast te stellen: een kwalitatieve en een kwalitatieve pre-analyse. Om een keuze van analyse te kunnen maken stelden we verschillende criteria op: beschikbare tijd, manier van analyse, diepgang van de analyse, soorten resultaten en verwerking van de resultaten. In onderstaande vergelijkende tabel (Tabel 1) worden deze criteria voorgesteld.

Tabel 1: Criteria voor kwantitatieve of kwalitatieve pre-analyse.

Criteria	Kwantitatieve pre-analyse	Kwalitatieve pre-analyse
Beschikbare tijd	5 tot 10 minuten, afhankelijk van het aantal gekozen items	± 60 minuten
Manier van analyse	Schoolteam vult individueel online vragenlijst.	Schoolteam gaat met elkaar in overleg aan de hand van een tool
Diepgang analyse	Oppervlakkige analyse	Diepgaande analyse
Soort resultaat	Resultaten in cijfers en grafieken.	Rijke schriftelijke resultaten
Verwerking resultaten	Snelle verwerking	Tijdsintensieve verwerking
Nazorg	Nadien is kwalitatieve tool nodig om rijkere feedback te krijgen	Welke stappen zetten we met de bekomen feedback om de kwaliteit te verbeteren?

2.2. Ontwikkelen van de kwantitatieve pre-analyse

Bij het ontwikkelen van een kwantitatieve pre-analyse dienden we met enkele elementen rekening te houden. Allereerst is het belangrijk dat we duidelijke en concrete, éénduidige vragen opstellen in de bevraging. Het is belangrijk dat respondenten weten wat er bedoeld wordt met de gestelde vraag. Tevens stel je best geen lange vragen, maar korte en eenvoudige vragen. Indien je moeilijke woorden hanteert in je bevraging, dan verklaar je deze. We hebben er voor gezorgd dat de vragen zo neutraal mogelijk geformuleerd zijn en steeds in de ik-vorm, zodat respondenten niet in een bepaalde richting gestuurd worden. Tot slot hebben we besloten om te werken met de antwoordmogelijkheden 'waar' en 'niet waar' zodat het resultaat van de bevraging in een grafiek verschijnt en de blinde vlek visueel wordt weergegeven. We hebben ervoor gekozen om te werken in Google Forms voor de online versie vanwege de gebruiksvriendelijkheid en omdat de resultaten weergegeven worden in grafieken. Scholen maken hier hun eigen keuze om de enquête online te plaatsen.

2.3. Ontwikkelen van de kwalitatieve pre-analyse

Voor de kwalitatieve pre-analyse kozen we voor een werkvorm die als doel heeft met het schoolteam op een creatieve wijze het gesprek over het krijgen van feedback van ouders aan te gaan. Voor de kwalitatieve pre-analyse hebben we een combinatie gemaakt van twee bestaande tools die ook in het draaiboek terug te vinden zijn, namelijk het prioriteitenmuurtje en gekleurde kaarten. Hierbij hebben we vijf vragen geformuleerd om de evaluatie te sturen.

OV6 Welk instrument kan ontwikkeld worden om op een efficiënte manier informatie van ouders te verkrijgen om de onderwijskwaliteit van een school te versterken? (Antwoord: verschillende tools)

2.4. Keuze van de feedbacktools voor het draaiboek

Bij het maken van een keuze in de instrumenten die we verder wensten uit te werken in het draaiboek, hebben we ons voornamelijk laten leiden door de literatuurstudie. Het onderdeel 'Instrumenten voor ouderbevraging' uit de literatuurstudie biedt een overzicht van instrumenten die ingezet kunnen worden om feedback te verzamelen bij ouders. Dit overzicht geeft daarbij een eerste exploratie weer. Gaandeweg het proces werd deze exploratie verrijkt aan de hand van brainstorming. Het inzetten van een brainstorm heeft het voordeel dat we een probleemoplossende aanpak kunnen hanteren die gebruik maakt van een brede invalshoek. Het doel hiervan was om op zoek te gaan naar mogelijk inzetbare tools en zo een zicht te krijgen op de rijkheid aan tools die er bestaat. Het uitgangspunt van brainstormen bestaat erin dat de ideeën van ieder groepslid kunnen leiden tot nieuwe, creatieve ideeën (Vanhoof & Van Petegem, 2017).

Wat ons project betreft, vormde deze brainstorm de basis voor ons draaiboek. Dankzij deze manier van werken zijn we nog meer feedbacktools tegengekomen die geschikt kunnen zijn voor het verzamelen van feedback van ouders. Het draaiboek is een verzameling geworden van voorbeelden van feedbacktools waarvoor, inspelend op de eigen schoolcultuur en behoeften, steeds aanvullingen bedacht kunnen worden. Deze methoden moeten ingezet kunnen worden naar wens van de school. Zij beslissen welke feedbacktool zij geschikt vinden om efficiënt een bepaald item van het Referentiekader Onderwijskwaliteit te bevragen.

2.4.1. Keuze voor een kwantitatieve ouderfeedbacktool

Wij ontwikkelden één kwantitatieve bevraging om feedback van ouders te verzamelen. Deze feedbacktool kan op korte termijn van zoveel mogelijk ouders informatie winnen rond bepaalde items waardoor een breed informatieverzameling wordt bekomen. Het kostenplaatje kan beperkt gehouden worden en voor het schoolteam vraagt het weinig tijd in afname (Deneire, 2017). Vanuit de geselecteerde items van het OK stelden we een feedbacktool op met korte en gesloten vragen. Deze vragenlijst kan via digitale weg bij de ouders verspreid worden. Deze kwantitatieve feedbacktool geeft weinig ruimte voor de respondent om dieper in te gaan op zijn antwoorden (Donche, 2017). Daarnaast kunnen vragenlijsten een moeilijkheid vormen bij het bevragen van kwetsbare en/of anderstalige ouders de taal die gehanteerd wordt te moeilijk vinden. Omwille van deze redenen willen we in voor dit project meerdere kwalitatieve feedbacktools om ouders te bevragen uitwerken.

2.4.2. Keuze voor kwalitatieve ouderfeedbacktools

Volgens Denzin en Lincoln (2005) verleent kwalitatief onderzoek zich ertoe om verschijnselen te beschrijven en te interpreteren. Volgens Boeije (2005) is het beschrijven, interpreteren en eventueel verklaren van betekenissen en gedragingen een belangrijk kenmerk van kwalitatief onderzoek. Smaling (1994) stelt dat kwalitatief onderzoek de uitgelezen methode is om diepgang in een fenomeen te onderzoeken. Binnen ons project maakten we daarom de keuze om ouders kwalitatief te bevragen op verschillende manieren om in de diepte meer zicht te krijgen op de blinde vlek van scholen omtrent ouderfeedback op items van het Referentiekader Onderwijskwaliteit. Zo verkrijgt de school hierover diepgaande en rijke informatie. Door het stellen van open vragen kan men dieper ingaan op de perceptie van de ouders inzake de kwaliteit van het onderwijs, met de bedoeling overtuigingen en verwachtingen van ouders naar boven te halen (Vanhoof & Van Petegem, 2017). Om deze reden willen we methoden verzamelen en structureren waarvan op een kwalitatieve wijze informatie van ouders verzameld kan worden.

2.5. Kwaliteitsvereisten van het onderzoek

In dit onderdeel bespreken we de validiteit en betrouwbaarheid van ons onderzoek. Deze vormen een belangrijk onderdeel in het uitvoeren van een onderzoek en bij het ontwerpen van onze tools. We geven een concrete invulling van hoe deze begrippen voor ons project van toepassing zijn.

2.5.1.1. Betrouwbaarheid

Om de betrouwbaarheid van ons project te waarborgen houden we rekening met vijf elementen (Gijbels & Speltinckx, 2011):

1. **Objectiviteit:** De pre-analyse en de enquête worden duidelijk opgesteld, waarbij de antwoordmogelijkheden zo eenduidig mogelijk zijn geformuleerd.
2. **Specificiteit:** We zorgen ervoor dat steeds de link wordt gelegd met het onderwerp, opstellen van specifieke items die gelinkt zijn aan het OK-kader.
3. **Moelijkheid:** De pre-analyse en feedbacktools moeten voldoende duidelijk zijn zodat de respondenten hier vlot mee aan de slag kunnen gaan. We geven zelf een aanzet met het draaiboek, maar uiteindelijk moet de school het zelfstandig kunnen hanteren. Door feedback te vragen aan leerkrachten, directies en pedagogisch begeleiders kregen we feedback op onze vragenlijst en tools. Om de betrouwbaarheid te verhogen hanteerden we een online enquête.
4. **Differentiëren:** We proberen rekening te houden met het feit dat alle elementen van het gekozen OK-item aan bod komen en voorzien zijn van een volledige uitwerking.
5. **Lengte:** De lengte proberen we te bewaken door het draaiboek breed en functioneel op te stellen. We ontwikkelen feedbacktools die te hanteren zijn binnen diverse timeframes. Bijvoorbeeld tools waarvoor weinig tijd is en die snel ingezet kunnen worden zoals de 'positieve puntenpiramide' en daarnaast ook tools die kunnen worden ingezet wanneer scholen beschikken over voldoende tijd, zoals een 'focusgroep'.

2.5.1.2. Validiteit

Bij validiteit wordt er nagegaan of het onderzoek meet wat het beoogt te meten. Het gaat daarbij om de mate waarin de pre-analyse en de tools aan het doel beantwoorden (Dousma, Horsten, & Brants, 1997). Binnen ons project en de uitwerking van het draaiboek houden we rekening met de inhoudsvaliditeit en begripsvaliditeit:

Inhoudsvaliditeit geeft weer dat ons draaiboek is opgesteld vertrekkend vanuit de items uit het OK-kader. Wij maakten de keuze om niet alle items van het OK op te nemen in onze pre-analyse, we werkten slechts een deel ervan ('ontwikkeling stimuleren') uit in de diepte.

Begripsvaliditeit: hiermee proberen we het theoretisch kader te koppelen aan onze bevraging. We gaan na of hier een onderling verband is of niet, of we met onze bevraging een terugkoppeling kunnen doen naar de theorie (Van Berkel & Bax, 2002).

OV7 Hoe kunnen we een instrument ontwikkelen dat helpt te kiezen hoe feedback te vragen bij ouders? (antwoord: alle icoontjes)

2.6. Drempels voor ouderparticipatie en de feedbacktools

Elke feedbacktool krijgt een duidelijke omschrijving, zodat de school begrijpt wat de feedbacktool precies inhoudt en kan bepalen of ze deze manier geschikt vindt om een bepaald item uit het Referentiekader Onderwijskwaliteit te bevragen. Verder worden ook de voorwaarden voor ouderparticipatie beschreven. Hierbij staan de drempels voor ouderparticipatie centraal. Bij elke feedbacktool wordt besproken welke drempels overwonnen worden. Met deze feedbacktools willen we zoveel mogelijk ouders bereiken om relevante informatie te verschaffen met betrekking tot de onderwijskwaliteit van een school (OV3). Bij het verzamelen van de feedbacktools hebben we steeds voor ogen gehouden dat er een breed assortiment dient te zijn zodat er voor elke groep ouders, makkelijk bereikbare ouders alsook risicogroepen, enkele methodes zijn om hen te bevragen. Ten slotte wilden we ook nog de verdeling van de tijd, de inzetbaarheid, de voorbereiding en een uitgewerkt voorbeeld meegegeven zodat de school alle informatie krijgt om voor een bepaalde feedbacktool te kiezen om feedback van ouders te verzamelen.

2.7. Inzetmomenten van de feedbacktools

De feedbacktools kunnen ingezet worden op verschillende momenten tijdens het schooljaar. Om deze momenten op te lijsten zijn we in het werkveld gaan kijken wanneer er effectief contact is met ouders. Naast enkele klassieke momenten (i.e. schoolpoortcontact, oudercontact, ouderraad) zijn we op zoek gegaan naar alternatieve momenten om in contact te komen met ouders. Ook bij deze zoektocht stonden de drempels van ouderparticipatie centraal met daarbij extra aandacht voor de culturele drempel. De verschillende inzetmomenten worden vooraan in het draaiboek toegelicht. Per feedbacktool worden mogelijke inzetmomenten voorgesteld. De scholen kunnen dan opteren voor een inzetmoment dat past binnen hun schoolcultuur en doelpubliek.

3. Evaluatievragen

OV8 Helpt het ontwikkeld instrument bij de kwaliteitszorg van de school?

OV9 Wordt het ontwikkeld instrument als nuttig en begrijpelijk ervaren?

3.1. Onderzoek naar de kwaliteit van de pre-analyse en de feedbacktools

3.1.1. Dataverzameling methoden

Het testen van de uitgewerkte producten gebeurde op verschillende manieren. Voor de steekproef van onze kwantitatieve pre-analyse hebben we beroep kunnen doen op drie Vlaamse scholen, de pedagogische begeleidingsdienst van Katholiek Onderwijs Vlaanderen en onze procesbegeleider. Er werd een online enquête (bijlage 2) opgesteld met als doel de gebruiksvriendelijkheid van de feedbacktools na te gaan vanuit twee perspectieven, de ouder en de leerkracht. De verspreiding van de enquête gebeurde via leerkrachtengroepen en persoonlijke pagina's op Facebook. Voor de kwalitatieve steekproef van deze online enquête hebben we gebruik gemaakt van purposive sampling. Hierbij wordt doelbewust een selectie gemaakt van unieke respondenten die het fenomeen het best begrijpen en nuttige en rijke informatie kunnen opleveren (Creswell, 2012). Als criteria hanteerden we hier: (1) tewerkgesteld zijn in het basis- en of secundair onderwijs en (2) ouder zijn van een kind uit het basis- en/of secundair onderwijs. Door de combinatie van ouder en leerkracht konden we deze twee doelgroepen bevragen met slechts één enquête en dat in een korte tijdspanne. Door de online enquête kregen we op een snelle en efficiënte manier informatie.

Het productverslag en het draaiboek met de pre-analyse en de feedbacktools werden op verschillende momenten voorgelegd aan de opdrachtgever en onze procesbegeleider om feedback te verkrijgen omtrent de effectieve bruikbaarheid van deze instrumenten voor scholen (OV6). De hieruit verzamelde data gaf telkens aanzet tot het verbeteren van ons product.

3.1.2. Opstellen van de online enquête

De enquête werd opgesteld met Google Forms. We wilden de respondenten vragen stellen vanuit het perspectief van leerkracht en vanuit het perspectief van ouder omtrent het geven en het ontvangen van feedback over onderwijskwaliteit. Om welke redenen zouden ze dit wel of niet doen? Welke feedbacktools kennen en gebruiken ze reeds om feedback te geven/ontvangen? Wat zou de meerwaarde zijn van een handleiding om feedbacktools te gebruiken? Zouden ze als ouder tijd vrijmaken om feedbacktools te hanteren om feedback te geven? We hebben de enquête opgedeeld in twee secties om duidelijk aan te geven vanuit welk perspectief er geantwoord diende te worden.

3.1.3. Respondenten van de online enquête

Aan de online enquête namen in totaal 46 respondenten deel. Er namen meer vrouwen (n= 42) deel dan mannen (n= 4). Vervolgens werd gepolst naar de functie van de respondenten. In onze bevraging namen 42 leerkrachten deel, zij vormen de grootste groep van deelnemers. Daarnaast namen nog in zeer kleine omvang andere functies deel aan de enquête, waaronder: ondersteuner M-decreet (n= 1), Opleidingscoördinator (n=1), zorgondersteuner (n=4), leerlingenbegeleider (n=1), pedagogische ICT-coördinator (n=1). De verdeling per onderwijsniveau werd ook bevraagd daarbij kwamen we tot volgende verdeling: Kleuteronderwijs (n = 5), Lager onderwijs (n= 13), Secundair onderwijs (n= 30), volwassenonderwijs (n= 1). Daarnaast werd ook bij de respondenten bevraagd in welk onderwijsniveau hun kinderen zitten. Daarbij zit het grootste deel in het lager onderwijs (n=25), gevolgd door het secundair onderwijs (n= 21), kleuteronderwijs (n=12), hoger onderwijs (n=5), afgestudeerd (n=2).

3.1.4. Analyseprocedure van de verzamelde data

Het testen van de online feedbacktools gebeurde aan de hand van de online enquête die via Facebook verspreid werd. Het programma Google Forms genereert automatisch grafieken aan de hand van de antwoorden van de respondenten. Deze grafieken maken het mogelijk uitspraken te doen omtrent het geven en ontvangen van feedback over onderwijskwaliteit en over de gebruiksvriendelijkheid van het draaiboek. Deze gegevens werden meegenomen in het optimaliseren van ons eindproduct.

De feedback die werd verkregen door het voorleggen van het reeds ontwikkelde product aan onze opdrachtgever en procesbegeleider werd telkens in ons team overlopen en besproken. Deze feedback zorgde telkens voor het kritisch herbekijken en aanpassen van het reeds ontwikkelde product in functie van het verbeteren van de kwaliteit van het af te leveren eindproduct.

4. Gevolgen van Covid-19 voor het project

In dit onderdeel beschrijven we de aanpassingen die we doorvoerden door de maatregelen die genomen werden omwille van COVID-19. We schetsen hierbij welke aanpassingen we doorvoerden en hoe we oorspronkelijk dachten te werken.

Als team hebben we ons moeten aanpassen aan het gegeven van online te vergaderen. De geplande vergaderingen werden vanaf 18 maart 2020 online via Teams georganiseerd. Dit zorgde onvermijdelijk voor een ander verloop van het proces en een andere dynamiek in het projectteam dan bij een face to face overleg.

Op 31 maart 2020 hadden we een overleg gepland met onze externe opdrachtgever te Brussel. Tijdens een focusgesprek met pedagogische begeleiders zou het draaiboek besproken worden. Dit overleg is echter niet door kunnen gaan vanwege de opgelegde maatregelen.

Het was de bedoeling om tijdens dit overleg een presentatie te geven van het werk dat we reeds geleverd hadden. Tevens zouden we tijdens het focusgesprek aan de hand van gerichte vragen feedback verzamelen over het projectonderzoek en het draaiboek. Als slot van het overleg zouden er enkele tools voorgelegd worden aan pedagogisch begeleiders om deze uit te testen in scholen. Door de maatregelen in functie van Covid-19 is de feedback op ons productverslag en het draaiboek via digitale weg verlopen. De tools zijn niet meer voorgelegd kunnen worden aan de pedagogisch begeleiders vanwege de hulp die zij dienden te bieden aan de scholen tijdens deze corona-crisis.

Daarnaast wensten we na te gaan of de ontwikkelde feedbacktools geschikt waren voor het verzamelen van de gewenste feedback van ouders. (OV5) Hiervoor wilden we graag enkele feedbacktools uittesten bij verschillende types van ouders. Dit in het kader van het overwinnen van de culturele drempel en het bereiken van een zo breed mogelijk publiek van ouders. COVID-19 dwong ons echter een andere weg in te slaan waardoor we overgegaan zijn naar een andere methode van dataverzameling. Gezien de kwalitatieve aard van de feedbacktools en de manier waarop ze gebruikt dienen te worden, leek het ons op dat moment niet opportuun deze via een digitale weg in te zetten. We stelden ons daarbij tevens de vraag of we sluitende conclusies zouden kunnen trekken indien we er toch zouden in slagen om een tool bij één of twee personen uit te testen. We hebben daarom via Google Forms een korte online enquête opgesteld voor leerkrachten in het basis of secundair onderwijs die tevens ouder zijn van een leerling in het basis of secundair onderwijs.

Deel 3: Resultaten luik 1- De kwaliteitscriteria

In dit resultatenluik worden de onderzoeksvragen beantwoord op basis van de literatuur.

OV1 Wanneer is een instrument effectief in termen van onderwijskwaliteit en kwaliteitszorg?

Eerst moest het duidelijk zijn welke definitie van onderwijskwaliteit in ons onderzoek op de voorgrond treedt zodat het instrument effectief is in termen van onderwijskwaliteit en kwaliteitszorg. Vanuit de literatuuranalyse nemen we voor de ontwikkeling van het instrument mee dat het R-OK zes globale thema's formuleert waarbinnen verschillende verwachtingen geplaatst zijn. Dit kader is het vertrekpunt voor de inhoud van de instrumenten. De centrale focus binnen het geheel is de ontwikkeling van de lerende. De school kan in samenspraak met de verschillende stakeholders de focus leggen op deze globale thema's voor de beleidsplannen van de komende jaren.

Kwaliteit van het onderwijs vaststellen is het nagaan of vooropgestelde doelen bereikt worden alsook het proces dat daartoe leidt. De kwaliteit van onderwijs kan enkel in kaart gebracht worden wanneer daar door verschillende stakeholders in dialoog wordt over gegaan (Vanhoof & Van Petegem, 2010). Daarom wordt de voorkeur gegeven aan kwalitatieve instrumenten die de kansen bieden om rijke en diepgaande informatie te verzamelen waar in dialoog kan gegaan worden. Feedback verzamelen van ouders moet dan wel doelgericht gebeuren. Het instrument dat daartoe ontwikkeld wordt moeten de ouders ondersteunen doelgericht informatie te geven over het R-OK.

OV2 Over welke items gaat een onderwijskwaliteitsinstrument om feedback te vragen aan ouders?

Voor de instrumentontwikkeling nemen we mee dat het zichtbaar maken van de blinde vlek interessante inzichten kan verschaffen die de school kan helpen bij het krijgen van een volledig beeld van haar onderwijskwaliteit. De blinde vlek geeft inzichten waarover de school niet zou beschikken als zij geen externen betreft in de zelfevaluatie (Deketelaere, 2011). Daarom moet het instrument het schoolteam op voorhand laten reflecteren over de items uit het R-OK waarover ze momenteel geen feedback over krijgen van ouders.

Aangezien ouderparticipatie zich volgens de literatuur focust op zowel het versterken van de onderwijskwaliteit op school als op de ontwikkeling en ontplooiing van het kind dienen er ook items die aan deze elementen gerelateerd zijn opgenomen worden in een onderwijskwaliteitsinstrument om feedback te vragen van ouders.

In functie van het te ontwikkelen instrument gebruiken we het Referentiekader Onderwijskwaliteit als kader om de te bevragen items, de blinde vlek voor de school, te ordenen. We beperkten ons tot het deel 'ontwikkeling stimuleren' van het Referentiekader Onderwijskwaliteit. Deze eerste selectie maakten we om een haalbaar eindproduct te kunnen ontwikkelen gezien de beperkte tijd van dit project. Bij een tweede selectie gingen we na over welke items uit dit deel van het Referentiekader Onderwijskwaliteit ouders feedback kunnen verschaffen. Hierbij stelden we bij elk item de vraag "Kunnen ouders hierover informatie geven?" Zo ja, is het nodig dat ze hier informatie over geven of kan deze informatie, zonder dat er gegevens verloren gaan, ook bij andere doelgroepen zoals leerlingen of leerkrachten gehaald worden? Wij hebben voor deze werkwijze gekozen omdat het over een groot aantal items gaat die niet allemaal aan ouders bevraagd kunnen worden. Om deze reden hebben wij vanuit onze expertise een aantal items over onderwijskwaliteit waarover ouders geen feedback kunnen geven niet meegenomen bij de verdere ontwikkeling van ons eindproduct.

Daarom nemen we mee in de ontwikkeling van ons instrument dat de door ons gekozen items uit het R-OK herformuleerd moeten worden in stellingen die gebaseerd zijn op elk gekozen item van het R-OK. Deze moeten toegankelijk en verstaanbaar geformuleerd worden zodat deze gebruikt kunnen worden in het instrument.

OV3 Aan welke voorwaarden voldoet een goed feedbackinstrument gezien vanuit de ouders?

Vanuit de literatuuranalyse nemen we mee dat er in het ontwikkelde instrument ruimte moet zijn voor formele input en informele input. Het instrument moet bestaan uit een formele activiteit waar feedback wordt vastgelegd waarna er eventueel kan overgegaan worden tot een informeel dialoog om bepaalde zaken te verduidelijken. Tevens dient het instrument aandacht te besteden aan het verlagen van de aanwezige drempels zodat ouderparticipatie ontstaat. Participatie van ouders dient bereikt te worden in raden, verenigingen en het schoolbeleid." (Verhoeven et al., 2002)

Drempels die daartoe overwonnen moeten worden in het instrument zijn de drempel van emotionele betrokkenheid versus de deskundigheid van leerkrachten, de culturele drempels, de praktische drempels en drempels met betrekking tot informatie en psychologie. Daarom wordt in de instrumentontwikkeling aanbevolen een expliciet partnerschap te verkrijgen tussen de drie actoren, ouders- leerling- school, in functie van feedback. We nemen hierbij ook mee dat er rekening dient gehouden te worden met de mate waarin ouders feedback kunnen geven over de verschillende aspecten met betrekking tot de schoolwerking. Daarom dient het instrument de school een goede voorbereiding te geven hoe het instrument gebruikt moet worden en waar ze ondersteuning kunnen bieden aan ouders.

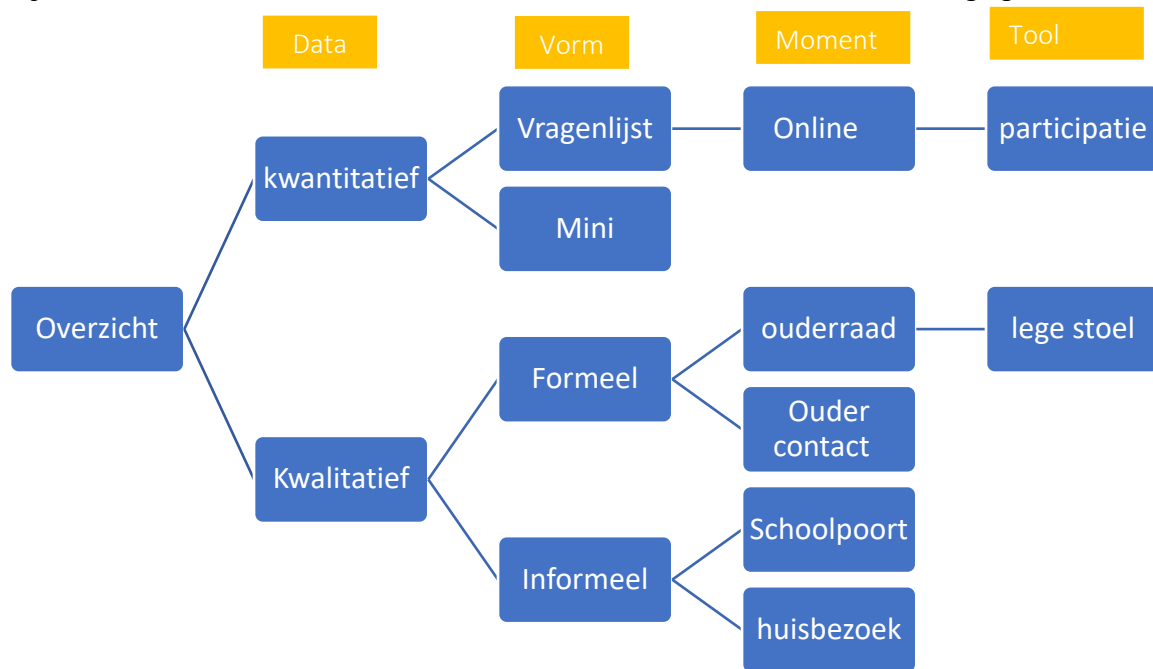
OV4 Welke methodes om feedback van ouders te verzamelen zijn er en hoe kunnen we deze structureren?

De literatuuranalyse leert ons dat er verschillende mogelijkheden bestaan om ouders te bevragen. Aan de hand van de beschrijving van de gevonden instrumenten kunnen we concluderen dat we deze kunnen indelen aan de hand van bepaalde kenmerken. Enkele criteria die we hierbij kunnen hanteren zijn: soort data, vorm en moment. Ook nemen we mee dat er op kwantitatief gebied al heel wat ontwikkeld is specifiek voor Vlaanderen (zoals de participatiebarometer) en dat het voor ons nu vooral belangrijk is om ons op de kwalitatieve instrumenten te focussen.

De gekozen criteria werden gebruikt bij het opstellen van een taxonomie van de feedbacktools.

Kwalitatieve tools	Kwantitatieve tools	Inzetmomenten
• De lege stoel • Focusgroep • Kaartencarrousel • Prioriteitenmuurtje • Positieve puntenpiramide • Gekleurde kaarten • Het verbeterbord • De ideeënbuss	• (Mini-)enquête	• Huisbezoek • Schoolpoortcontact • Één-op-één gesprek • Ouderoverleg • Schoolevenementen • Digitaal

Figuur 7. Taxonomie kwantitatieve en kwalitatieve instrumenten voorouderbevraging

Daarnaast nemen we mee dat de tools sterk verschillen in de tijd die geïnvesteerd moet worden in de voorbereiding, de uitvoering alsook in de verwerking van de verkregen feedback.

Deel 4: Resultaten luik 2- Het draaiboek

1. Een kwantitatieve en kwalitatieve pre-analyse

OV5 Op welke manier kunnen we een instrument ontwikkelen dat helpt te kiezen over welk aspect feedback gevraagd moet worden?

1.1. Een kwantitatieve pre-analyse

We kozen voor het ontwikkelen van een vragenlijst die de school kan invullen met als doel een zicht te krijgen op de situering van hun blinde vlek, het aspect waarover de school weinig informatie krijgt van ouders met betrekking tot hun onderwijskwaliteit. De vragenlijst is een eerste noodzakelijke stap om de juiste feedback te verzamelen. Met deze vragenlijst is het de bedoeling dat de school zicht krijgt over welke items ze reeds feedback ontvangen van ouders en over welke items nog niet. We hebben gekozen om een deel van de items uit het Referentiekader Onderwijskwaliteit (i.e. 'ontwikkeling stimuleren') uitgebreid uit te werken. Vanuit het bronnendocument hebben we per item maximaal vier stellingen geformuleerd om de items helder te verduidelijken. Deze vragenlijst wordt door het schoolteam (of deel van het schoolteam) online ingevuld. Het invullen van de vragenlijst duurt ongeveer 10 tot 15 minuten. Om het schoolteam de nodige tijd en ruimte te geven, kan dit gebeuren tijdens een personeelsvergadering. Deze vragenlijst geeft een duidelijk beeld (grafiek via google docs) over welke items van het OK de school nog geen feedback krijgt van ouders. Wanneer deze items zijn vastgelegd, kan de school vervolgens bepalen, aan de hand van de feedbacktools in het draaiboek, hoe zij de nodige en ontbrekende feedback gaan verzamelen.

1.2. Een kwalitatieve pre-analyse

Het gekleurde prioriteitenmuurtje is een kwalitatieve aanpak om de blinde vlek van scholen met betrekking tot hun onderwijskwaliteit zichtbaar te maken. Het idee is ontstaan uit de combinatie van twee bestaande feedbacktools die ook in het draaiboek terug te vinden zijn, namelijk het prioriteitenmuurtje en gekleurde kaarten. Aan het schoolteam wordt gevraagd om te reflecteren over de verschillende items van het OK met betrekking tot ouderparticipatie. Deze items vindt men terug in het Referentiekader Onderwijskwaliteit. Het schoolteam maakt een keuze van items van uit het OK die zij wensen op te nemen in de activiteit. Elk item wordt genoteerd bovenaan op een gekleurd blad, dit wil dus zeggen dat elk item een ander kleur krijgt. Op elk blad schrijft het schoolteam een antwoord neer op volgende vragen:

- Via welk kanaal heeft het schoolteam feedback verkregen over dit specifiek item van het OK van ouders?
- Waarover ging de feedback?
- Kan het schoolteam zich vinden in deze feedback? Waarom wel/ niet?
- Wat zijn werkpunten voor de school op basis van de feedback?
- Hoe belangrijk zijn deze werkpunten op een schaal van 1 tot 5?

Het schoolteam bekijkt het draaiboek en selecteert een feedbacktool die past bij de werkpunten die genoteerd werden op het blad. Deze feedbacktool wordt ook onderaan het blad genoteerd. Vervolgens worden alle gekleurde bladen/ items gerangschikt op volgorde van belangrijkheid. Vooraan ligt het item waar het schoolteam het meest moet aan werken op basis van de feedback van ouders, achteraan het item dat het minst dringend is. Aan de hand van deze aanpak krijgt het schoolteam zicht op de blinde vlek van hun onderwijskwaliteit, kiest de school voor een feedbacktool die concreet bij de werkpunten van het specifiek OK item past en krijgt de school meer informatie over hun feedbackverzameling bij ouders.

2. Feedbacktools

OV6 Welk instrument kan ontwikkeld worden om op een efficiënte manier informatie van ouders te verkrijgen om de onderwijskwaliteit van een school te versterken?

OV7 Hoe kunnen we een instrument ontwikkelen dat helpt te kiezen hoe feedback te vragen bij ouders?

In het draaiboek worden enkele feedbacktools voorgesteld die gebruikt kunnen worden om op een kwalitatieve manier ouderfeedback te verzamelen. Hierbij hebben we de drempels die door ouders ervaren kunnen worden om te participeren als leidraad vooropgesteld. De feedbacktools zouden ertoe kunnen bijdragen deze drempels te overwinnen om zoveel mogelijk bruikbare feedback te kunnen verzamelen.

De drempels bestaan als voorwaarden voor ouderparticipatie en worden als volgt door GO! Ouders & Koogo & VCOV (2019) omschreven: (1) de informatiedrempel; de hindernis die ouders ervaren rond de begrijpelijkheid van de informatie, deze drempel zorgt ervoor dat sommige ouders minder bereikt worden. De taal, de communicatiemiddelen en het tijdstip waarop berichten worden verstuurd kunnen daarbij moeilijkheden opleveren. (2) De praktische drempels; sommige ouders kunnen zich niet elke dag kunnen vrijmaken voor activiteiten die scholen organiseren.

Activiteiten die op school georganiseerd worden, zoals oudercontact, schoolpoortcontact, eetfestijn, etc zorgen er wel voor dat ouders en de school samengebracht worden. (3) De culturele drempel; ouders die zich in een kwetsbare situatie bevinden, zetten niet altijd even makkelijk de stap naar school. Ouders kunnen weinig ervaring hebben met het onderwijssysteem. Daarnaast kunnen ze ook een andere taal spreken. (4) De psychologische drempel; percepties van het eigen functioneren zijn niet altijd makkelijk te herkennen of te doorbreken. Het is belangrijk dat scholen hiervan bewust zijn. Sommige ouders stellen zich de vraag of ze bijvoorbeeld niet te veel opvallen. Ze vragen zich ook af wat er van hen verwacht wordt, of ze kunnen voldoen aan alle verwachtingen en wat de leraar van hen denkt als ouder.

Met de feedbacktools willen we ook inspelen op het partnerschap tussen de drie belangrijkste actoren die in het partnerschapsmodel van De Mets (2013) voorkomen; ouders, leerkrachten en leerlingen. In het partnerschapsmodel luisteren de drie partners naar elkaar, leren ze van elkaar en geven wederzijds vertrouwen, er wordt onderhandeld en goede afspraken gemaakt. De verwachtingen expliciet maken zorgt ervoor dat het partnerschap rijker wordt. Omdat het waarden- en normenpatroon van de ouders niet altijd overeenkomt met dat van de school is het daarom van cruciaal belang dat er over het partnerschap goed nagedacht wordt (De Mets, 2013). Aan de hand van de instrumenten in dit draaiboek kunnen scholen op een kwalitatieve manier feedback van ouders over de school met betrekking tot de items van het Referentiekader Onderwijskwaliteit verzamelen, bij het geven van feedback zullen ouders zich kunnen inspireren op de eigen ervaringen en op wat hun kind beleeft op de school.

Elke feedbacktool wordt in dit draaiboek beschreven aan de hand van de omschrijving van de feedbacktool, voorwaarden voor ouderparticipatie, tijdsverdeling, inzetbaarheid, voorbereiding, een uitgewerkt voorbeeld en de na te streven doelstellingen van het Referentiekader Onderwijskwaliteit.

Om systematisch te werken aan de kwaliteitszorg in onderwijs kan men vijf vragen stellen: (1) doet de school de goede dingen?, (2) doet de school de dingen goed?, (3) hoe weet de school dat?, (4) vinden anderen dat ook? en (5) wat gaat de school nu doen? (Horsman & Tjio, 2008). Het draaiboek is een hulpmiddel om vraag vier te beantwoorden. Toch moeten scholen verder met de verkregen feedback zodat ook de laatste vraag: wat gaat de school nu doen? beantwoord wordt. Kwaliteitszorg vergt een cyclisch proces waarbij dit draaiboek ondersteunend kan zijn in dit proces. Dit draaiboek biedt dus een aanzet tot verdere uitwerking door de school.

Deel 5: Resultaten luik 3 - Evaluatie instrumenten

OV8 Helpt het ontwikkeld instrument bij de kwaliteitszorg van de school?

OV9 Wordt het ontwikkeld instrument als nuttig en begrijpelijk ervaren?

1. Resultaten online enquête

In dit onderdeel gaan we aan de slag met de resultaten van de online enquête. Met onze enquête willen we de bruikbaarheid nagaan van enkele tools die feedback over de onderwijskwaliteit van de school verzamelen bij ouders. In het eerste deel bespreken we het perspectief van de respondenten als leerkracht, wat hun opvattingen over de voorgestelde feedbacktools zijn. In deel twee wordt het standpunt van de respondenten als ouder ingenomen. Tot slot brengen we beide perspectieven samen en bundelen we het standpunt van de leerkracht en de ouder.

Ik als leerkracht

Aan de respondenten werd de vraag gesteld of ze gebruik zouden maken van tools die de feedback van ouders op onderwijskwaliteit zou weergeven. Onze enquête gaf weer dat 72% (n= 33) gebruik zou willen maken van deze feedbacktools. Daarnaast gaven 22% (n=10) van de respondenten aan om er misschien gebruik van te maken. Tot slot in zeer beperkte mate gaf 6,5% (n=3) van de respondenten aan om de feedbacktools niet te gebruiken.

Daarnaast is het ook belangrijk om te kijken of de school van de leerkrachten openstaat om deze feedbacktools te hanteren. Uit onze bevraging blijkt dat 72% (n=33) van de respondenten aangeeft dat de school gebruik zou maken van deze feedbacktools. 26% (n= 12) respondenten geeft aan dat de school misschien gebruik zou maken van de feedbacktools. Tot slot geeft slechts 2% (n=1) aan dat de school geen gebruik zou maken van de feedbacktools.

Respondenten gaven aan vooral gebruik te maken van feedbacktools als leerkracht omdat tools inzetten efficiënt is om feedback te verzamelen (n=28) en omdat ouders gemakkelijk bereikt kunnen worden via tools (n=26). Daarnaast gaven de respondenten aan geen gebruik te willen maken van feedbacktools omdat het veel tijd vraagt (n=21), omdat ze er niet de juiste informatie mee verzamelen (n=10) of omdat feedbacktools moeilijk hanteerbaar zijn (n=5).

De meerderheid van de respondenten geeft aan dat een handleiding handig is als je wil weten hoe iets werkt of gebruikt moet worden, het tijdsbesparend is, een legende met pictogrammen kan helpen voor een goed overzicht en dat het een meerwaarde biedt als deze gestructureerd en overzichtelijk is. De minderheid van de respondenten gaf aan dat ze geen handleiding zouden gebruiken omdat dit vaak veel leeswerk is of omdat ze het sneller zelf uitzoeken.

“Ik me er eerst in moet verdiepen anders zal ik er niet mee kunnen werken” (Respondent 36)

Er werd ook gevraagd welke belangrijke zaken ze als leerkracht in een handleiding willen terugvinden. Daarbij gaf de meerderheid van de respondenten aan dat alles zeer duidelijk, overzichtelijk en meteen hanteerbaar wordt uitgelegd. Ook geeft de meerderheid aan dat dit bondig en eenvoudig moet gebeuren zodat het snel doorgelezen kan worden.

“Dat er een duidelijk stappenplan is en dat de gebruikte taal eenvoudig is.” (Respondent 26)

In de handleiding of het draaiboek zullen uitgewerkte feedbacktools staan. De online enquête ging na of de respondenten reeds bekend zijn met bepaalde feedbacktools of niet. Uit onze bevraging kwam naar voor dat de grootste groep van respondenten 57% (n=26) geen van de opgesomde feedbacktools kent. De meest gekende feedbacktools bij de respondenten is de ideeënbus met 44% (n=20). Daarnaast zijn een focusgroep (17%) en lege stoel (15%) bij de respondenten in beperkte mate bekend. Volgende tools zijn minder bekend bij de respondenten: gekleurde kaarten 11% (n=5), prioriteitenmuurtje 9% (n=4), positieve puntenpiramide 9% (n=4), het verbeterbord 9% (n=4) en kaartencarrousel 4% (n=2).

Naast de kennis over welke feedbacktools de respondenten reeds kennen vonden we het ook belangrijk om na te gaan welke feedbacktools reeds ingezet worden in de scholen. Uit onze enquête stellen we vast dat feedbacktools nog slechts beperkt worden ingezet om ouderfeedback te verzamelen 74% (n=34). De feedbacktool die het meest ingezet wordt op de scholen is de ideeënbus met 24% (n=11). De overige feedbacktools komen zelden tot nooit voor bij het verzamelen van ouderfeedback op school: focusgroep 7% (n=3), prioriteitenmuurtje 4% (n=2), positieve puntenpiramide 2% (n=1), het verbeterbord 2% (n=1), kaartencarrousel 2% (n=1), de lege stoel 2% (n=1) en gekleurde kaarten 0% (n=0).

Ik als ouder

Wanneer aan de respondenten gevraagd wordt of ze als ouder van feedbacktools gebruik zouden maken om feedback te geven op de onderwijskwaliteit geeft 80,4% (n=37) aan dit wel te doen en 19,6% (n=9) niet. De respondenten geven aan dit wel te doen omdat ze als ouder graag betrokken worden bij het schoolgebeuren en omdat ze constructieve feedback willen geven zodat de school hiermee aan de slag kan. De minderheid geeft aan dit niet te doen omdat ze niet als ‘moeilijke ouder’ geïdentificeerd willen worden of liever rechtstreeks contact opnemen met de leerkracht.

“Om mijn mening op een constructieve manier te kunnen geven” (respondent 35)

Wanneer aan de respondenten gevraagd werd of ze een ideeënbus zouden gebruiken om feedback te geven op de onderwijskwaliteit waren de antwoorden verdeeld. Een kleine meerderheid gaf aan dit wel te gebruiken omdat dit een laagdrempelige manier is om feedback te geven, het anoniem kan gebeuren of omdat ze graag tips geven. De minderheid geeft aan dit gewoon niet te gebruiken, ze willen liever rechtstreeks contact hebben of ze willen liever een online tool hanteren.

“Ik af en toe een laagdrempelig forum handig zou vinden om een idee of bemerking mee te geven..”
(Respondent 6)

“Nee, als ik als ouder niet tevreden ben over kwaliteit van onderwijs, ga ik op persoonlijk gesprek of kies ik een andere school” (Respondent 22)

Tot slot werd aan de respondenten gevraagd of ze op momenten dat ze als ouder reeds op school aanwezig zijn (oudercontact, eetfestijn ...), een tool zouden willen gebruiken om feedback te geven. Daarbij gaf een duidelijke meerderheid aan dit te willen gebruiken. Wanneer aan de respondenten gevraagd werd of ze tijd zouden vrijmaken om naar school te komen om via een tool feedback te geven, gaf de kleine meerderheid aan dit niet te willen doen.

2. Verwerking van de producten op basis van de feedback

Vanuit de feedback van de trajectbegeleider en opdrachtgevers werden onze producten geoptimaliseerd. Schoolteams hebben de keuze uit twee instrumenten om de blinde vlek met betrekking tot hun onderwijskwaliteit zichtbaar te maken. Een eerste optie is een kwantitatieve analyse, de tweede optie is een kwalitatieve aanpak. Op basis van enkele criteria (i.e. Beschikbare tijd, manier van analyse, diepgang van de analyse, soorten resultaten en verwerking van de resultaten) kan het schoolteam opteren voor de kwantitatieve of de kwalitatieve analyse. Beide instrumenten zullen geïntegreerd worden in het draaiboek zodat scholen hier meteen mee aan de slag kunnen. Daarnaast is het draaiboek een bundeling van kwalitatieve tools om feedback bij ouders over de onderwijskwaliteit van een school te verzamelen. Het laatste deel van het draaiboek bevat een lijst met laagdrempelige methodes om ouders te bereiken.

Deel 6: Conclusie – discussie

Met dit interdisciplinair project willen we voor Katholiek Onderwijs Vlaanderen een instrument ontwikkelen dat op een brede manier feedback verzamelt van ouders over de onderwijskwaliteit van basis- en secundaire scholen. Tijdens het vooronderzoek stelden wij enkele onderzoeksvragen en projectdoelstellingen centraal, deze zullen in dit luik verder besproken worden aan de hand van de literatuurstudie en de resultaten van dit project.

Uit de literatuurstudie is ten eerste gebleken dat het vele scholen ontbreekt aan voldoende relevante informatie van ouders om een volledig beeld te krijgen van de eigen onderwijskwaliteit. Joe Luft en Harry Ingham (1961) verduidelijken dit aan de hand van de blinde vlek in het Johari-venster. Aan de hand van onze kwalitatieve en kwantitatieve pre-analyse zullen scholen voortaan een zicht krijgen op de blinde vlek van hun onderwijskwaliteit of anders gesteld; items van het Referentiekader Onderwijskwaliteit waarover zij weinig tot geen feedback van ouders ontvangen. Het biedt scholen ook de keuze om een analyse te selecteren die het best bij hun visie en missie past. Echter, de taal die gebruikt wordt in het Referentiekader is niet altijd begrijpelijk voor leerkrachten en ouders. Daar hebben we bij het opstellen van de stellingen voor de ouders en de vragenlijst voor de leerkrachten rekening mee gehouden.

Het Ok-kader is een krachtig en uitgebreid document wat het onmogelijk maakt om in de tijdsspanne van één jaar een instrument uit te werken dat de vijf rubrieken van het OK-kader omvat. Vandaar de keuze om enkel “Ontwikkeling stimuleren” uit te werken. In een vervolgproject zouden de andere rubrieken ook uitgewerkt kunnen worden. Zo zou elke school ouderfeedback kunnen opvragen over haar volledige werking. Het samenbrengen van de feedback van de drie actoren van het partnerschapsmodel laat de school toe om haar onderwijskwaliteit te optimaliseren.

Om de blinde vlek aan te pakken is het van belang dat de school initiatieven organiseert om ouders te laten participeren zodat zij op die manier zinvolle informatie kan inwinnen (Deketelaere, 2011). De kwalitatieve tools die wij selecteerden en uitwerkten zijn geïnspireerd op bestaande initiatieven om ouders bij de school te betrekken, we hebben ze in een nieuw jasje gestopt zodat zij breed inzetbaar zijn en rekening houden met de drempels die ouders kunnen ervaren bij schoolparticipatie.

Daar de situatie en context van elke school uniek is, is het onmogelijk om één feedbacktool te gebruiken die in elke school succesvol kan ingezet worden. Vandaar onze keuze om te werken met een aantal feedbacktools zodat scholen zelf de ruimte hebben om na te gaan welke tool best ingezet kan worden om bij de ouders feedback te verzamelen. De selectie houdt in dat er nog breed inzetbare tools bestaan die niet terug te vinden zijn in ons draaiboek. Het kan interessant zijn om binnen de school het draaiboek als basis te nemen en dit uit te breiden met tools die men zelf ontdekt.

De selectie van bestaande feedbacktools biedt daarmee een antwoord op onze onderzoeksvraag; OV4: Welke methodes om feedback van ouders te verzamelen zijn al ingezet en hoe kunnen we deze structureren? Deze kunnen teruggevonden worden in onze literatuurstudie, de nieuwe versie ervan vindt u terug in het draaiboek. Daarnaast wilden we met de kwalitatieve tools ook het partnerschap tussen ouders, leraars en leerlingen versterken. Volgens De Mets (2013) zijn deze drie actoren de belangrijkste spelers in het partnerschapsmodel. Dit model wil de verwachtingen van de actoren expliciet maken zodat partnerschap rijker wordt (De Mets, 2013). Het partnerschapsmodel geeft de ouders een belangrijke plaats in het onderwijsgebeuren. Het is goed dat de school de rol van de ouders (h)erkent. Door drempelverlagende tools in te zetten voor het verzamelen van feedback bij ouders geeft de school ook aan dat ze de dialoog met de ouders echt wil aangaan. Hierbij is het van groot belang dat de school haar taal afstemt op de verschillende ouders.

Ten tweede bleek dat er reeds veel informatie vanuit leerlingen en leerkrachten verzameld wordt als feedback en evaluatie van onderwijskwaliteit. Het Vlaamse Regeerakkoord (2019-2024) vermeldt echter dat er nood is aan meer feedback van ouders over onderwijskwaliteit. Met ons ontwikkeld product, het draaiboek, spelen wij in op de nood aan ouderfeedback over onderwijskwaliteit aan de hand van een gegronde literatuurstudie en items die gebaseerd zijn op het Referentiekader Onderwijskwaliteit. De selectie van items bieden een antwoord op onze tweede onderzoeksvraag: Welke items behandelt een onderwijskwaliteitsinstrument om feedback te vragen aan ouders? Het proces van deze selectie vindt u terug in het luik methodologie. Uit de resultaten van onze vragenlijst bleek daarenboven dat bestaande feedbacktools onjuiste informatie kunnen weergeven over de schoolwerking. Aan de hand van onze stellingenlijst voor ouders en de verkorte vragenlijst voor scholen willen we correctheid garanderen bij het bespreken van de verschillende complexe items van het Referentiekader Onderwijskwaliteit.

De vragenlijst werd door een beperkt aantal respondenten ingevuld. Daarom kunnen we de resultaten zeker niet generaliseren. Ze dienen nu eerder als indicator. Een bevraging op grotere schaal zou in een later onderzoek interessante informatie over de bruikbaarheid van de tools in de scholen kunnen opleveren.

Ondanks het feit dat ouders interessante informatie kunnen verschaffen om de kwaliteit van het onderwijs te evalueren, blijken zij een actor te zijn die vaak te weinig betrokken wordt (Vlaams Regeerakkoord 2019-2024). De verschillende drempels die ouders ervaren bij schoolparticipatie kunnen hiervan de reden zijn; de praktische, culturele, informatie- en psychologische drempel (GO! Ouders & Koogo & VCOV, 2019). Onze feedbacktools willen deze drempels verlagen door deze aan enkele selectiecriteria te koppelen, scholen kunnen kiezen voor een bepaalde feedbacktool op basis van verschillende inzetmomenten, tijdsintensiteit en de vereiste voorbereiding. Uit de resultaten van onze bevraging naar ouderfeedbacktools blijkt dat respondenten aangeven dat het gebruik van feedbacktools veel tijd in beslag neemt. De variatie die onze feedbacktools bieden, beantwoordt deze tijdsintensiteit.

Daarnaast gaf een meerderheid van de respondenten ook aan dat ze graag feedbacktools willen gebruiken op momenten dat ouders reeds aanwezig zijn op school. Het draaiboek biedt dan ook verschillende inzetmomenten aan om ouderfeedback te stimuleren.

Onze tools hebben zeker niet als doel enkel negatieve feedback te verzamelen. Positieve feedback is een stimulans voor scholen om op de ingeslagen weg verder te gaan. Het is belangrijk dat de school haar initiatieven positief bekrachtigd ziet door de ouders.

Omdat de verantwoordelijkheid om betrokkenheid bij de schoolwerking te garanderen niet alleen bij ouders ligt maar ook bij de school, hebben we er met ons draaiboek voor gezorgd dat de gebruiksvriendelijkheid voor scholen gegarandeerd wordt aan de hand van iconen, een schematisch overzicht van alle feedbacktools met bijhorende selectiecriteria, een stappenplan en uitgewerkt materiaal. Op basis van onze resultaten uit de bevraging naar ouderfeedbacktools blijkt dat respondenten aangaven feedbacktools moeilijk hanteerbaar te vinden, met ons draaiboek spelen wij dan ook in op deze nood aan gebruiks- en leesvriendelijkheid. Onze zesde onderzoeksvraag wordt op deze manier ook beantwoord: OV6 Welk instrument kan ontwikkeld worden om op een efficiënte manier informatie van ouders te verkrijgen om de onderwijskwaliteit van een school te versterken?

Uit ons onderzoek naar tools die breed inzetbaar zijn om bij ouders feedback over de school te verzamelen stellen vast dat er weinig aanbod is aan wetenschappelijk onderbouwde tools. Onze onderzoeksvragen 'Kan het ontwikkeld instrument de gewenste feedback bij ouders verzamelen?' en 'Welke verbeteringspunten zijn er zodat het instrument effectief bruikbaar is voor scholen?' spelen hier op in. Het draaiboek en de uitwerking van de feedbacktools hebben we aangepast rekening houdend met de feedback van de procesbegeleider en de opdrachtgevers. Uit de bevraging kwam ook de vraag naar online feedbacktools naar voor. Een aantal van de feedbacktools die we opgenomen hebben in het draaiboek lenen zich daar voor. Deze extra inzetbaarheid wordt door een icoon weergegeven in het draaiboek. De feedbacktools werden door ons niet getest. Het is dus aangewezen dat er tijdens een vervolgproject onderzocht wordt of de tools de gewenste informatie bij de ouders kunnen verzamelen. Het inzetten van instrumenten alleen zorgt niet voor een meer structurele, open dialoog tussen ouders en school. Er is meer nodig. De school moet de waarde van de feedback van de ouders erkennen. Er moet duidelijk gecommuniceerd worden wat de school met de verkregen feedback zal doen. Welke actie worden er gekoppeld aan de ingewonnen informatie? Zo toont de school respect voor de mening van de ouders en geeft zij hen de plaats die hen toekomt binnen het partnerschapsmodel. Dit alles moet structureel ingebed worden in de werking van de school.

Literatuurlijst

- Astone, N. M. & McLanahan, S. (1991). Family structure, parental practices, and high school completion. *American Sociological Review*, 56, 309-320.
- Bakker, J., Denessen, E., Dennissen, M., Oolbekkink-Marchand, H. (2013). *Leraren en ouderbetrokkenheid: een reviewstudie naar de effectiviteit van ouderbetrokkenheid en de rol die leraren daarbij kunnen vervullen*. Behavioral Science Institute, Radboud Universiteit Nijmegen.
- Bernstein, B. (1970). Education cannot compensate for society. *New Society*, 26, 344-347.
- Bernstein, B. (1977b). Social Class, language and socialization. In B. Bernstein, *Class, codes and control, vol. 1: Theoretical studies towards a sociology of language* (pp. 170-189). London: Routledge & Kegan Paul.
- Bernstein, B. (1977a). A critique of the concept of compensory education. In B. Bernstein, *Class, codes and control, vol. 1: Theoretical studies towards a sociology of language* (pp. 190-201). London: Routledge & Kegan Paul.
- Blaton, L. (s.d.). *Ouders binnen de schoolmuren? Een analyse van het ouderbeleid in drie lagere scholen*. Gent: Universiteit Gent.
- Bourdieu, P. (1973). Cultural reproduction and social reproduction. In R. Brown (Ed.), *Knowledge, education and cultural change*. London: Tavistock.
- Carter, S. (2003). *The impact of parent/family involvement on student outcomes*. Eugene, OR: CADRE.
- Coleman, J. S., Campbell, E. Q., Hobson, C. J., James, M., Mood, A. M., Weinfeld, F. et al. (1966). *Equality of educational opportunity*. Washinton, DC: US Department of Health Education and Welfare Office of Education.
- Coleman, J. (1988). Families and schools. *Educational Researcher*, 16(6), 32-38.
- Cuyvers, G. (2002). *Kwaliteitsontwikkeling in het onderwijs*. Garant.
- Creswell, J.W. (2012). *Educational Research: Planning, conducting, and evaluating quantitative and qualitative research*. Amsterdam: Pearson.
- Deneire, A. (2017). 'Vragenlijst ontwikkelen' op je to-dolijstje? Lees eerst even dit. Retrieved from <http://www.edubronblogt.be/onderzoek/vragenlijst-ontwikkelen-op-to-dolijstje-lees-eerst-even/>
- Desforges, C. & Abouchaar, A. (2003). *The impact of parental involvement, parental support and family education on pupil achievement and adjustment: A literature review*. Report Number 433, Department of Education and Skills. Nottingham (UK): DfES Publications.
- De Mets, J. (2013). Van eiland naar wij-land. *Integratiegids voor een goede samenwerking tussen ouders en secundaire scholen*. Gent: Integratiedienst Stad Gent.
- Dijkstra, A. B., & Janssens, F. J. (2012). Om de kwaliteit van het onderwijs. *Kwaliteitsbepaling en kwaliteitsbevordering*. Den Haag: Boom Lemma Uitgevers.

DiMaggio, P. (1982). Cultural capital and social success: The impact of status culture participation on the grades of U.S. high school students. *American Sociological Review*, 74, 189-201.

Dousma, T., Horsten, A., & Brants, J. (1997). Tentamineren. Groningen: Wolters-Noordhoff.

Epstein, J. L. (1995). School/family/community partnerships. *Phi Delta Kappan*, 76, 701-712.

Fantuzzo, J. W., Davis, G. Y., Ginsburg, M. D. (1995). Effects of parent involvement in isolation or in combination with peer tutoring on student self-concept and mathematics achievement. *Journal of Educational Psychology*, 87, 272-281.

GO! Ouders, Koogo, VCOV (2019). Hoe nemen we alle ouders mee? *Een brochure voor ouderwerkingen, ouderraden en schoolteams*.

GO! onderwijs (2014). De hervorming secundair onderwijs door de bril van ouders. Opgehaald via: go-ouders.be/de-hervorming-secundair-onderwijs-door-de-bril-van-ouders

Gordon, I. (1979). The effects of parent involvement in schooling. In R. S. Brandt (Ed.), *Partners: Parents and schools*. Alexandria, VA: Association for Supervision and Curriculum Development.

Gijbels, D., & Speltinckx, G. (2011). Beginassessments: Meten van startcompetenties. Antwerpen: Garant.

Henderson, A. T. (Ed.). (1987). *The evidence begins to grow: Parent involvement improves student achievement*. Columbia, MD: National Committee for Citizens in Education. ERIC Document Reproduction Service No. PS 018600.

Henderson, A. T. (1988). Parents are a school's best friend. *Phi Delta Kappan*, 70(2), 148-153.

Hogeschool Rotterdam. (2018). *Gereedschapskist voor beter samenwerken met ouders* (Brochure). Opgehaald via: <https://www.hogeschoolrotterdam.nl/onderzoek/projecten-en-publicaties/pub/gereedschapskist-voor-beter-samenwerken-met-o/af11bac5-d5ea-4b17-ad52-fab11712499a/>.

Hoover-Dempsey, K. V., Walker, J. M. T., Sandler, H. M., Whetsel, D., Green, C. L., Wilkins, A. S., & Closson, K. (2005) Why do parents become involved? Research findings and implications. *The Elementary School Journal*, 106, 105-130.

Janssens, J.M.A.M. (2010). *'ogen'doen onderzoek (10de druk)*. (pp. 91-95). Amsterdam: Pearson.

JSO Expertisecentrum. (2006). *Draaiboek Ouderkamer*. Opgehaald via: https://www.onderwijsweb.hu.nl/~media/hu-onderwijsweb/docs/draaiboek_ouderkamer.pdf

Karsten, S., de Jong, U. D., Ledoux, G., & Sligte, H. (2006). De positie van ouders en leerlingen in het governancebeleid. *Amsterdam: SCO-Kohnstamm Instituut, Universiteit van Amsterdam*.

Luft, J., & Ingham, H. (1961). *The Johari Window: a graphic model of awareness in interpersonal relations*. Human relations training news, 5(9), 6-7.

Lusse, Mariëtte. (2018). *Gereedschapskist voor beter samenwerken met ouders*. Opgehaald via: <https://www.hogeschoolrotterdam.nl/onderzoek/projecten-en-publicaties/pub/gereedschapskist-voor-beter-samenwerken-met-o/af11bac5-d5ea-4b17-ad52-fab11712499a/>.

Madani, R. A. (2019). Analysis of Educational Quality, a Goal of Education for All Policy. *Higher Education Studies*, 9(1), 100-109.

Prins, D., Wienke, D., & van Rooijen, K. (2013, maart). *Ouderbetrokkenheid in het onderwijs*. Retrieved from Nederlands Jeugd Instituut: <https://www.nji.nl/nl/Download-NJi/KOJ-Ouderbetrokkenheid.pdf>

Reeves, C. A., & Bednar, D. A. (1994). Defining quality: alternatives and implications. *Academy of management Review*, 19(3), 419-445.

Scheerens, J. (2013). Schoolkwaliteit en de kennisbasis voor onderwijseffectiviteit. *Cultuur+ educatie*, 13(38), 9-25.

Steinberg, L., Lamborn, S. D., Dornbusch, S. M., & Darling, N. (1992). Impact of parenting practices on adolescent achievement: Authoritative parenting, school involvement, and encouragement to succeed. *Child Development*, 63, 1266-1281.

Vanhoof, J., & Van Petegem, P. (2017). *Doeltreffend schoolbeleid: praktijkboek beleidsvoerend vermogen in scholen*.

Vanhoof, J., & Petegem, P. V. (2010). Het combineren van interne en externe evaluatie in een kwaliteitszorgsysteem. Dansen op een slap koord. *Pedagogiek*, 29(3), 191-210.

Van Petegem, P. (2017). *Wegwijzer in het Vlaamse Onderwijs*. Leuven: Acco.

Van Petegem, P., Mahieu, P., De Mayer, S., Demeester, K., & Deneire, A. (2010). *De participatiebarometer*. Leuven: Acco.

VCOV vzw Ouderkoepelvereniging. (2018, november 21). *Ouderbetrokkenheid als basis*. Retrieved from Elektronisch platform voor volwasseneneducatie in Europa: <http://www.ouderbetrokkenheid.be/sites/default/files/pdf/Participatiehuis%20en%20Ouderbetrokkenheid%20als%20basis.pdf>

Verhoeven, J., Devos, G., Stassen, K., & Warmoes, V. (n.d.). *Ouders over scholen: verwachtingen en participatiebehoeften*. Leuven: Katholieke Universiteit Leuven.

Vlaamse Scholierenkoepel (2018). Feedbacktool. Retrieved from <https://www.scholierenkoepel.be/feedbacktool?returnurl=artikels/categorie/aan-de-slag/categorie/materiaal/tag/leerkracht/tag/inspraak-en-participatie>

Vlaams Ministerie van Onderwijs en Vorming (2017). *OK Onderwijs Kwaliteit, samen zorgen we ervoor*. Retrieved from https://www.onderwijsinspectie.be/sites/default/files/atoms/files/OK_bronnen doc_LOW_14-10-2019.pdf

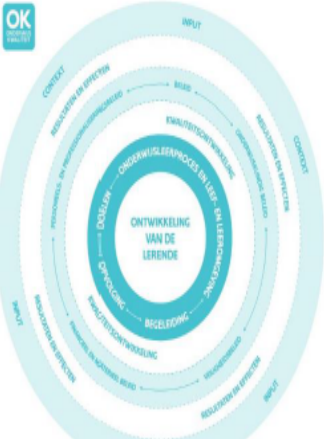
VCOV vzw Ouderkoepelvereniging. (2018, november 21). *Ouderbetrokkenheid als basis*. Retrieved from Elektronisch platform voor volwasseneneducatie in Europa: <http://www.ouderbetrokkenheid.be/sites/default/files/pdf/Participatiehuis%20en%20Ouderbetrokkenheid%20als%20basis.pdf>

Weininger, E. B. & Lareau, A (2003). Translating Bourdieu into American Context: The question of social class and family-school relations. *Poetics*, 31, 375-402.

Winkels, J., & Hoogeveen, P. (2014). Het didactische werkvormen boek. Assen: Koninklijke van Gorcum.

Bijlagen

1. Bijlage 1 Het Referentie kader voor onderwijskwaliteit.

Het OK referentiekader voor onderwijskwaliteit

Rubriek
Deelrubriek
Kwaliteitsverwachting

Beleid	
Beleid	
BL1	De school ontwikkelt en voert een gedragen, geïntegreerd en samenhangend beleid rekening houdend met haar (ped)agogisch project.
BL2	De school geeft haar organisatie vorm op het vlak van cultuur en structuur.
BL3	De school werkt participatief en responsief.
BL4	In de school heerst een innovatieve en lerende organisatiecultuur.
BL5	De school bouwt samenwerkingsverbanden uit die het leren en onderwijzen ten goede komen.
BL6	De school communiceert transparant over haar werking met alle betrokkenen.
Onderwijskundig beleid	
BL7	De school ontwikkelt en voert een doeltreffend beleid op het vlak van leren en onderwijzen.
Personeels- en professionaliseringsbeleid	
BL8	De school ontwikkelt en voert een doeltreffend personeelsbeleid dat integraal en samenhangend is.
BL9	De school ontwikkelt en voert een doeltreffend professionaliseringsbeleid en heeft hierbij specifieke aandacht voor beginnende leraren.
Financieel en materieel beleid	
BL10	De school ontwikkelt en voert een doeltreffend financieel en materieel beleid.
BL11	De school beheert de kosten voor alle lerenden.
Fysieke en mentale veiligheid van de leef-, leer- en werkomgeving	
BL12	De school ontwikkelt en voert een doeltreffend beleid met het oog op de fysieke en mentale veiligheid van de leef-, leer- en werkomgeving.

Resultaten en effecten		Ontwikkeling stimuleren	
R1	De school bereikt de minimaal gewenste output bij een zo groot mogelijke groep van lerenden.	Doelen	Begeleiding
R2	De school streeft naar welbevinden en betrokkenheid bij alle lerenden en het schoolteam en naar tevredenheid bij ouders en bij andere relevante partners.	D1	Het schoolteam realiseert doelgericht een brede en harmonische vorming die betekenisvol is.
R3	De school streeft bij elke lerende naar zoveel mogelijk leerwinst.	D2	Het schoolteam hanteert doelen die sporen met het gevalideerd doelenkader en zorgt voor samenhang tussen de doelen.
R4	De school stimuleert de studievoortgang van elke lerende.	D3	Het schoolteam hanteert uitdagende en haalbare doelen.
R5	De school waarborgt de toegang tot onderwijs voor elke lerende.	D4	Het schoolteam expliciteert de doelen en de beoordelingscriteria.
R6	De school streeft naar effecten op langere termijn bij alle lerenden.	Vormgeving onderwijsleerproces en leef- en leeromgeving	Opvolging
Kwaliteitsontwikkeling		V1	Het schoolteam en de lerenden creëren samen een positief en stimulerend school- en klimate.
K1	De school ontwikkelt haar kwaliteit vanuit een gedragen visie die vertaald is in de onderwijsleerpraktijk.	V2	Het schoolteam en de lerenden gaan positief om met diversiteit.
K2	De school evalueert haar werking cyclisch, systematisch en betrouwbaar vanuit de resultaten en effecten bij de lerenden.	V3	De leef- en leeromgeving en de onderwijsorganisatie ondersteunen het bereiken van de doelen.
K3	De school borgt en ontwikkelt de kwaliteit van de onderwijsleerpraktijk.	V4	Het schoolteam biedt een passend, actief en samenhangend onderwijsaanbod aan.
O1	Het schoolteam geeft de lerenden adequate feedback met het oog op de voortgang in het leer- en ontwikkelingsproces.	O2	Het schoolteam evalueert op een brede en onderbouwde wijze het onderwijsleerproces en het behalen van de doelen.
O3	Het schoolteam stuurt het onderwijsleerproces bij op basis van de feedback- en evaluatiegegevens.	O4	Het schoolteam beslist en rapporteert onderbouwd over het behalen van de doelen bij de lerende.

2. Bijlage 2: Online enquête

SECTIE 1: inleidingsvragen

Vraag: Wat is uw geslacht?

Man

Vrouw

X

Vraag: Welke functie heeft u in het onderwijs? (meerdere mogelijkheden laten aanduiden)

Leerkracht

Directie

Administratie

Andere:

Vraag: In welk onderwijsniveau bent u tewerkgesteld? (Meerdere mogelijkheden laten aanduiden)

Kleuteronderwijs

Lager onderwijs

Secundair onderwijs

Andere:

Vraag: In welk onderwijsniveau zitten uw kinderen? (meerdere mogelijkheden laten aanduiden)

Kleuteronderwijs

Lager onderwijs

Secundair onderwijs

Andere:

SECTIE 2: ik, in het perspectief van leerkracht

Vraag: Ik, als leerkracht, zou graag gebruik maken van tools die de feedback van ouders op de onderwijskwaliteit zou weergeven.

Ja

Neen

Misschien

Vraag: De school waar ik werk als leerkracht staat open voor het gebruik van tools om ouders te bereiken.

Ja

Neen

Misschien

Vraag: Ik, als leerkracht, zou om volgende redenen gebruik maken van tools voor ouderfeedback: (meerdere mogelijkheden laten aanduiden)

Tools inzetten om feedback te verzamelen is efficiënt.

Ouders worden makkelijk bereikt via de tools, het is laagdrempelig.

Ik vind tools gebruiken gewoon leuk.

Andere:

Vraag: Ik, als leerkracht, zou om volgende redenen geen gebruik maken van tools voor ouderfeedback: (meerdere mogelijkheden laten aanduiden)

Het vraagt veel tijd.

Tools zijn moeilijk hanteerbaar en niet gebruiksvriendelijk.

Ik verzamel er niet de juiste informatie door.

Andere:

Vraag: Ik, als leerkracht, zou gebruik maken van een handleiding die de werking van tools voor ouderfeedback toelicht omdat ...

Open vraag

Vraag: In een handleiding met tools die feedback van ouders over de onderwijskwaliteit verzamelt, vind ik het als leerkracht belangrijk dat ...

Open vraag

Vraag: Ik, als leerkracht, ben bekend met volgende tools:

De lege stoel

Kaartcarrousel

Prioriteitenmuurtje

Positieve puntenpiramide

Focusgroep

Gekleurde kaarten

Het verbeterbord

De ideeënbus

Andere:

Geen

Vraag: In de school waar ik werk als leerkracht, worden volgende tools reeds ingezet:

De lege stoel

Kaartcarrousel

Prioriteitenmuurtje

Positieve puntenpiramide

Focusgroep

Gekleurde kaarten

Het verbeterbord

De ideeënbus

Andere:

Geen

SECTIE 3: ik, in het perspectief van ouder

Vraag: Ik, als ouder, zou wel/niet gebruik maken van een aantal tools om feedback te geven op onderwijskwaliteit omdat ...

Open vraag

Vraag: Ik, als ouder, zou een ideeënbus gebruiken om feedback te geven op de kwaliteit van het onderwijs omdat ...

Open vraag

Vraag: Ik, als ouder, zou op momenten dat ik reeds op school ben (oudercontact, eetfestijn ...), een tool willen gebruiken om feedback te geven op de kwaliteit van het onderwijs.

Ja

Nee

Andere:

Vraag: Ik, als ouder, zou tijd vrijmaken om naar school te gaan om een tool te gebruiken om feedback te geven op de kwaliteit van het onderwijs.

Ja

Nee

Andere:

Hartelijk dank voor uw medewerking! De gegevens zullen anoniem verwerkt worden!